

T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIğI
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü

**KIRSAL KALKINMA DESTEKLERİ
KAPSAMINDA TARIMA DAYALI
YATIRIMLARIN DESTEKLENMESİ
2023-2024 BAŞVURU DÖNEMİ**

Tebliğ No: 2023/51

UYGULAMA ESASLARI

Bakanlık bu Program için tahsis edilen bütçenin tamamını kullandırmama, Tebliğ kapsamında belirtilen her bir yatırım alanına uygun gördüğü tutarda destek sağlama ya da hiç destek sağlamama ve bu uygulama esaslarında değişiklik yapma hakkını saklı tutar.

İÇİNDEKİLER TABLOSU

BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. DAYANAK VE TANIMLAR	5
1.1. DAYANAK	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
2. BAŞVURU SAHİPLERİ VE YATIRIMCILAR.....	5
2.1. BAŞVURU SAHİPLERİ VE YATIRIMCILARIN SORUMLULUKLARI.....	5
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	5
3. YATIRIM YERİ	5
3.1. YATIRIM YERİNE İLİŞKİN GENEL HUSUSLAR.....	5
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	6
4. YATIRIM KONULARI VE YATIRIM KONULARI HAKKINDA HUSUSLAR.....	6
4.1. GENEL HUSUSLAR.....	6
4.2. YATIRIM KONULARINA İLİŞKİN ÖZEL HUSUSLAR.....	7
4.3. TARIMA DAYALI EKONOMİK YATIRIM KONULARI	8
4.3.1. Tarımsal Ürünlerin İşlenmesi, Paketlenmesi ve Depolanmasına Yönelik Yatırımlar	8
4.3.2. Tarımsal Üretime Yönelik Sabit Yatırımlar.....	12
4.3.2.1. Tarımsal Üretime Yönelik Sabit Yatırımlara İlişkin Özel Hususlar.....	17
4.3.3. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kullanımına İlişkin Yatırımlar	18
4.3.4. Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar	19
4.3.5. Hayvansal ve Bitkisel Orijinli Gübre İşlenmesi, Paketlenmesi ve Depolanmasına Yönelik Yatırımlar	20
4.4. KIRSAL EKONOMİK ALTYAPI YATIRIM KONULARI.....	21
4.4.1. Aile İşletmeciliği Faaliyetlerinin Geliştirilmesine Yönelik Altyapı Yatırımları	21
4.4.2. Arıcılık Ve Arı Ürünlerine Yönelik Yatırımlar	26
4.4.3. Bilişim Sistemleri Ve Eğitimi Yatırımları (Akıllı Tarım Uygulamaları)	27
4.4.4. El Sanatları (Zanaatkârlık) Ve Katma Değerli Ürünlere Yönelik Yatırımlar.....	27
4.4.5. İpek Böceği Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar.....	27
4.4.6. Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar	28
4.4.7. Tarımsal Amaçlı Örgütler İçin Makine Parkı Yatırımları	28
4.4.8. Tıbbi Ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar	28
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	29
5. GİDER KALEMLERİ.....	29
5.1. HİBE DESTEĞİ VERİLEN GİDER KALEMLERİ.....	29
5.1.1. İNŞAAT İŞLERİ ALIM GİDERLERİ	29

5.1.2. MAKİNE, EKİPMAN VE MALZEME ALIM GİDERLERİ	30
5.2. AYNİ KATKILAR.....	30
ALTINCI BÖLÜM	30
6. BAŞVURU AŞAMASI.....	30
6.1. BAŞVURU ZAMANI.....	30
6.2. BAŞVURULACAK ADRES	30
6.3. BAŞVURU ŞEKLİ.....	30
6.4. BAŞVURU NUMARASI.....	31
YEDİNCİ BÖLÜM.....	33
7. BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	33
7.1. BAŞVURULARIN İDARİ UYGUNLUK İLE BAŞVURU SAHİBİ VE PROJENİN UYGUNLUĞU AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	33
7.2. DEĞERLENDİRME SONUÇLARININ AÇIKLANMASI	33
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....	34
8. SATIN ALMA VE HİBE SÖZLEŞMESİ	34
8.1. SATIN ALMA.....	34
8.2. HİBE SÖZLEŞMESİ.....	34
8.3. HİBE SÖZLEŞMESİ AŞAMASINDA SUNULMASI GEREKEN BELGELER.....	35
8.4. HİBENİN NİHAİ TUTARI.....	36
8.5. HİBE SÖZLEŞMELERİNDE TEMİNAT ALINMASI.....	36
8.6. HİBE SÖZLEŞMESİNİN FESHİ	36
8.7. HİBE SÖZLEŞMESİNİN MÜCBİR SEBEPLER KAPSAMINDA FESHİ	36
DOKUZUNCU BÖLÜM	37
9. PROJE UYGULAMA AŞAMASI VE YATIRIMIN TAMAMLANMASI.....	37
9.1. Proje uygulama durumuna ilişkin rapor düzenlenmesi	37
9.1.1. İlerleme raporları.....	37
9.1.2. Nihai rapor	37
9.2. YATIRIMIN TAMAMLANMASI	38
ONUNCU BÖLÜM	38
10. PROJEDE YAPILACAK DEĞİŞİKLİKLER.....	38
10.1. HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANMADAN ÖNCE YAPILABİLECEK DEĞİŞİKLİKLER.....	38
10.2. HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANDIKTAN SONRA YAPILABİLECEK DEĞİŞİKLİKLER.....	39
10.3. İL MÜDÜRLÜĞÜ ONAYINA TABİ DEĞİŞİKLİKLER	40
10.4. BÜTÇE İÇİ DEĞİŞİKLİKLER.....	40

10.5. SERMAYE PAY ORANI VE İSİM DEĞİŞİKLİĞİ.....	40
10.6. Değişiklik Prosedürü	41
10.6.1. İnşaat İşleri Pozlarındaki Değişikliklerle İlgili Talepler.....	41
10.7. DEĞİŞİKLİK SÜRECİNDE TEKLİF ALMA KURALLARI	41
ON BİRİNCİ BÖLÜM.....	42
11. ÖDEMELER	42
11.1. ÖDEME ÖNCESİ YERİNDE KONTROLLER	42
11.2. ÖDEMELER	43
ON İKİNCİ BÖLÜM	45
12. DENETİM VE İZLEME	45
12.1. PROJE UYGULAMALARININ DENETİMİ VE İZLENMESİ	45

Not: İçindekiler menüsünde CTRL tuşuna basılı tutarak listeden gitmek istediğiniz konuya tıklamanız gerekmektedir. CTRL Tuşu kullanmadan listede gezinmek istemeniz halinde Dosya>Seçenekler>Gelişmiş sekmesinden “Köprü izlemek için CTRL+Tıklama kullan” seçeneği kapalı olmalıdır.

Tebliğde yer alan tanımlar ve hükümlere bu uygulama esaslarında ayrıca yer verilmemiştir.

2023-2024 başvuru dönemi için Resmî Gazete’de yayımlanan Tebliğe ek olarak www.tarimorman.gov.tr adresinde yayımlanan uygulama rehberi, Genel Müdürlük talimatları ve duyurular da dikkate alınmalıdır.

Bu uygulama esaslarında geçen “Tebliğ” ibaresi 2023/51 No.lu Tebliği ifade etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DAYANAK VE TANIMLAR

1.1. DAYANAK

Bu uygulama esasları; 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununun 19 uncu maddesi ile 27/7/2020 tarihli ve 2800 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile yürürlüğe konulan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımlar ve Kırsal Ekonomik Altyapı Yatırımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar hükümlerine dayanılarak hazırlanan ve 29/12/2023 tarihli ve 32414 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Tebliğin 46 ncı maddesi gereğince hazırlanmıştır.

Bu uygulama esasları, Tebliğde belirtilen genel uygulama usul esaslarını belirler. Tebliğde ve uygulama rehberinde yer almayan hususlarda ulusal mevzuat hükümleri ile Genel Müdürlüğün görüş ve talimatları geçerlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAŞVURU SAHİPLERİ VE YATIRIMCILAR

2.1.BAŞVURU SAHİPLERİ VE YATIRIMCILARIN SORUMLULUKLARI

a) Başvuru sahipleri Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda hibe başvurusunda bulunurlar.

b) Başvuru sahibi/Yatırımcı, Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen ve sorumlu olduğu tüm belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemekle ve hibe sözleşmesi aşamasında il müdürlüğüne sunmakla yükümlüdür.

c) Başvuru aşamasında başvuru sahibi avan proje sunabilir. Ancak, hibe sözleşmesi aşamasında onaylanmış tatbikat projesinin sunulması zorunludur.

ç) Başvuru sahibi tarafından oluşturulacak hibeye esas proje tutarında oluşabilecek yanılmalar ve sapmalardan başvuru sahibi sorumludur.

d) Yatırımcı, uygulama rehberinde yer alan taahhütnameleri veri giriş sistemine yüklemeli ve hibe sözleşmesi aşamasında ise noter onaylı taahhütnameleri il müdürlüğüne sunmalıdır.

e) Başvuru ve proje uygulama sürecinde ulusal mevzuat gereği alınması gereken yapı kullanma izni, işletme kayıt/şartlı onay/onay belgesi, çalışma izin belgesi, işyeri açma ve çalışma ruhsatı vb. tüm yasal izin ve ruhsatlardan başvuru sahipleri sorumludur. Kapasite artırım ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde başvuru yapan yatırımcılar bu belgelerden başvuru konusu ve niteliği ile ilgili olanları başvuru sırasında veri giriş sistemine yüklemelilerdir. Yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğinde başvuru yapan yatırımcılar ise bu belgeleri en geç nihai rapor ekinde il müdürlüğüne sunmalıdırlar.

f) Proje sahipleri sözleşme imzalanmadan önce yatırımlarına başlayamazlar. Proje sahipleri uygun harcamalar kapsamında yapacakları alımlarda, Bakanlık internet adresinde (www.tarimorman.gov.tr) yer alan uygulama rehberinde belirtilen hususlar çerçevesinde hareket etmelidirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YATIRIM YERİ

3.1. YATIRIM YERİNE İLİŞKİN GENEL HUSUSLAR

a) Yatırım yeri yapı kullanma izin belgesi alınmasını gerektirmiyorsa il özel idaresinden/belediyeden alınan ilgili yapının teknik olarak ve diğer yasal düzenlemelerle uyumlu olduğunu gösteren imzalı, tarihli ve mühürlü “Yazılı İzin Belgesi” hibe sözleşmesi ekinde sunulmalıdır.

b) Eğer yatırım sit alanları, milli parklar, tabiat parkları, özel çevre koruma bölgesi gibi korunan bir alanda yapılacak ise ilgili kanun ve yönetmeliklere göre izin belgeleri alınmış olmalıdır.

c) Tarım alanları üzerinde yapılacak tüm başvurular için 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ve 9/12/2017 tarihli ve 30265 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelik kapsamında izin belgeleri alınmış olması ve başvuru aşamasında yüklenmesi gereklidir.

ç) Kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması, kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyona yönelik başvurularda; yatırım yeri organize sanayi bölgesi, tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi veya ihtisas küçük sanayi sitesinde ise işletmenin uygulayacağı yatırım konusu ile uyumlu olduğunu gösteren belgenin yukarıda belirtilen yatırım yerleriyle ilgili yönetim kurulundan alınması gerekir. Yatırım yerleri yukarıda belirtilen yerler dışında ise Yapı Kullanma İzin Belgesinin yatırım konusu ile uyumlu olduğunun tespitinde işletmenin yasal izin ve ruhsatları (İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı, İşletme Kayıt/Onay/Tescil Belgesi, Kapasite Raporu) dikkate alınır.

d) Yatırım yeri; organize sanayi bölgesi, tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi ya da ihtisas küçük sanayi sitesinde yer alıyorsa ve tahsisli ise tapu takyidat belgesinin, tapu idaresi yerine yukarıda anılan idarelerden alınmış olması yeterlidir.

e) Yatırım yeri kiralık ise;

1. Kiralama süresinin başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yılı kapsaması gerekir.

2. Hibe sözleşmesi imzalanması aşamasında noter onaylı kira sözleşmesi il müdürlüğüne ibraz edilmelidir.

3. Kira sözleşmesi yerine tahsis/kullanma izni/irtifak hakkı belgesi bulunması halinde bu belgeler ilgili kurum ve kuruluşun bağlı oldukları mevzuata göre alınır.

4. İnşai faaliyet içeren projelerde nihai raporda ödeme talep dosyası ekinde tapu üzerine işlenecek “başkasına ait olan bir arazideki inşaat üzerinde malik olma yetkisi veren” üst hakkı şerhi şartı aranır.

5. Başvuru sahibi adına, ilgili kurumlardan, mevzuatlarında aranılan şartların yerine getirilmesi halinde tahsis/irtifakın iptal edilmeyeceğine yönelik olarak alınacak resmi yazı üst hakkı şerhi için taahhütname yerine kullanılabilir. Resmi kurum ve kuruluşlardan alınan tahsis/irtifak süresi boyunca tahsis/irtifakın iptal edilmeyeceğine dair taahhütname ve/veya resmi yazılarda ayrıca noter tasdiki aranmaz.

6. Aynı parselin birden fazla kişi tarafından kiralanması suretiyle başvuru yapılması halinde; kiralanılan alan sunulan yatırım projesi için yeterli olmalıdır.

f) Yatırım yeri hisseli ise; hissedarlardan birisinin başvuruda bulunması halinde diğer hissedarların yatırımcıya muvafakat verdiklerini, sahibi oldukları arsa üzerinde inşaat yapılmasına rızaları olduğunu ve tesis faaliyete geçtikten sonra en az 7 (yedi) yıl süreyle tesisin faaliyetine engel olabilecek ölçüde başka bir tesis kurmayacaklarını beyan ettikleri taahhütnamenin başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi, noter onaylı taahhütnamenin ise hibe sözleşmesi aşamasında sunulması gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YATIRIM KONULARI VE YATIRIM KONULARI HAKKINDA HUSUSLAR

4.1.GENEL HUSUSLAR

a) Proje uygulaması ile ilgili ulusal mevzuat gereği başvuru aşamasında alınması gerekli izin, ruhsat, denetim işleri ve uygulamalarda yapılması zorunlu olan tüm işlemlerin yerine

getirilmesinden yatırımcılar sorumludur. İlgili mevzuat gereği alınması gereken izin ve ruhsatlar hibe sözleşmesi ekinde; yapı kullanma izin belgesi, sistem kullanım anlaşması, ÇED raporu, çevre izin lisansı veya çevre izin belgesi, süt sağım ünitesi için deney raporu, elektrik enerjisi üretilecekse elektrik sistem kullanım anlaşması ve işletmenin faaliyete geçmesinden sonra alınabilecek izin ve ruhsatlar nihai rapor ekinde; diğer bütün izin ve ruhsatlar hibe sözleşmesi ekinde sunulmak zorundadır. Ancak, yatırımcının, ilgili mevzuat gereği alınması gereken izin ve ruhsatları ilgili kurumdan kaynaklanan sebeplerle hibe sözleşmesi aşamasında sunamaması ve bu durumu belgelendirmesi halinde, yatırımcıya, il müdürlüğünün uygun görüşü ile söz konusu belgeleri temin ederek hibe sözleşmesi imzalaması için 30 (otuz) gün süre verilir.

b) Hibe sözleşmesi öncesi, yatırımcının satın alma işleri ile ilgili yüklenici/tedarikçilerden kaynaklanan sorunlar nedeniyle satın alma işlemlerinin gerçekleştirilmesi için ek süre talep etmesi halinde, il müdürlüklerince yapılacak inceleme sonucu durumu uygun mütalaa edilenler için projelerin bu Tebliğde belirtilen son tamamlanma tarihlerini geçmemeleri şartı ile hibe sözleşmesi imzalaması süresine ek olarak 30 (otuz) gün süre verilir. Mücbir sebepler hariç olmak üzere verilen ek otuz günlük süre içinde satın alma esaslarına uygun işlem gerçekleştirilemez ise hibe sözleşmesi imzalanmaz.

c) Yatırımcının, alınması gerekli izin ve ruhsatlar ile satın alma işlerinin her ikisi için de ek süre talep etmesi halinde verilecek ek süre 45 (kırk beş) günü geçemez.

4.2. YATIRIM KONULARINA İLİŞKİN ÖZEL HUSUSLAR

a) Kapalı ortamda bitkisel üretim, bitkisel ürünlere yönelik yatırımlar, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ve hayvansal ürünlere yönelik yatırımlarda, değerlendirme sonucunda uygun kabul edilen başvurularda, aldığı puana bakılmaksızın öncelikle yatırım yeri tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinde bulunan projelere hibe desteği verilir. İlin bütçesi dahilinde uygun kabul edilen diğer projeler puan sıralaması göz önünde bulundurularak hibe desteğinden faydalandırılır. Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin bulunduğu iller Tebliğin ekinde yer almaktadır.

b) Aynı projede farklı konular kapsamındaki ürün ya da ürün gruplarının işlenmesi ve paketlenmesine yönelik proje teklifi yapılamaz. Örneğin, sütün işlenmesine yönelik faaliyette bulunan bir işletmede meyve, sebze gibi başka bir ürünün işlenmesi ya da paketlenmesi için proje başvurusu yapılamaz. Ancak ilgili mevzuata uygun olması koşuluyla soğuk hava depolarında farklı ürün ya da ürün gruplarının depolanmasına yönelik proje başvuruları kabul edilir.

c) Tebliğ kapsamındaki tüm yatırım konularında kapasite artırımı ya da teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde başvuru yapılan proje sadece yenilenebilir enerji üretimi konusunda bütçelendirilmişse konu kodu YEÜ olmalıdır. Yenilenebilir enerji ile birlikte makine ve ekipman alımı ile inşaat işlerinin de bütçelendirilmesi halinde ise konu kodu; yatırım konusunun kodu (TÜİ-B, TÜİ-C, TÜY-A, TÜY-B vb.) olmalıdır.

ç) Tütün birim kooperatiflerinin, birliklerinin ve bunların üst birliklerinin işteğal konularında başvuruda bulunmaları halinde, Tütün Mamullerinin Üretim ve Ticaretine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamında üretim tesisi kurulmasındaki şartları sağlama koşuluyla alınan Sarmalık Kıyılmış Tütün Mamulü Üretim Tesisi Kurma Uygunluk Belgesinin mevcut tesisin yapı kullanım izni ile uyumlu olduğu kabul edilir.

d) Yatırımın sadece makine ve ekipman alımını içermesi durumunda, 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununun geçici 16 ncı maddesine göre İmar Barışı kapsamında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Bakanlığın yetkilendirdiği kuruluşlardan 5403 sayılı Kanunda tarım arazisi olarak tanımlanan yerler dışında kalan arazilerde ve sadece mevcut yapıları belgeleme maksadıyla alınmış “Yapı Kayıt Belgesi” kabul edilecektir. Makine ve ekipman alımı yanında yapı ruhsatı gerektirmeyen inşaat işleri olması durumunda, ilgili

kurumlardan alınacak yapı ruhsatının alınmasına gerek olmadığına dair resmi yazı da başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmelidir.

e) Traktör kullanımı gerektiren makine ve ekipman alımlarında başvuru sahibinin alınacak makine ve ekipmanın kullanımını sağlayacak güçte traktörü olduğuna dair ruhsat başvuru aşamasında sunulmalıdır.

f) Doğal yapılar, depo kapsamında kabul edilmez.

g) 200 adet ve daha fazla sayıda arılı kovan ile gezginci arıcılık veya 100 adet ve daha fazla sayıda arılı kovana sahip ana arı üretimi yapan üreticiler için arıcı barakası veya karavanı alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Arıcı barakası; demonte sökülüp takılabilen yapıda olmalıdır. Hibeye esas tutar arıcı barakası için 100.000 Türk Lirasını; arıcı karavanı için ise 250.000 Türk Lirasını aşamaz.

ğ) Yatırımcılar tarıma dayalı ekonomik yatırımlar ile kırsal ekonomik altyapı yatırımlarında hayvan yetiştiriciliğine yönelik tarımsal sabit yatırım konularında sundukları proje kapsamında kapasiteleri oranında izoleli portatif hayvan barınağı amaçlı bir adet çadır alımı için başvuru yapabileceklerdir:

1. Çadırlar tüm zeminlere (toprak, beton, kilitli taş, hatıl beton) kurulabilir olmalıdır.

2. Çadır; yan yüksekliği en az 2 metre ve orta yüksekliği en fazla 5,30 metre, metal aksamın tamamı demonte iskelet geçmeli (kilit) sistemli olarak imal edilmiş, bağlantılı, makaslı ve iki makas arası mesafesi en az 2 metre olan, makasları zemine çelik dübeller ile sabitlenebilen özellikte olmalıdır.

3. Dış brandası birinci kalitede en az 1100 denye ve m² ağırlığı en az 650 gram olmalıdır. Branda aksamı alev-yürümez, anti bakteriyel, UV katkılı ve su, nem, rutubet vb. olumsuz şartlardan uzun süre etkilenmeyen, astarı hava ve nem geçiren özellikte olmalıdır.

4. Bir yüzü folyolu mineral şilte yalıtım (5 cm), sudan ve nemden etkilenmeyen demontede kopma ve dağılma yapmayan termal yalıtım, bizofol hava kabarcıklı (aba) yalıtım veya yay teknolojisi ile üretilmiş 500 gr/m² keçe yalıtım malzemelerinden birisi iklim ve coğrafya şartlarına göre tercih edilmelidir.

5. Her 10 metrede 1 adet mahya baca sistemi veya metal baca havalandırması olmalıdır.

6. Traktör giriş-çıkışları için önde ve arkada, en az 2,5x3,0 metre boyutlarında, geniş kelebek kapılara veya sürgülü kapılara sahip olmalıdır.

7. Çadır ölçeklerine uygun sayıda, çadırın ön ve arka kısmında veya yan kısımlarında sineklikli branda kapaklı pencereler olmalıdır.

8. Çadır alımlarında hibeye esas yatırım bedeli 1 m² çadırın referans fiyatı (makaslı montaj dahil) 950 (dokuz yüz elli) Türk Lirası olarak hesaplanacaktır.

4.3.TARIMA DAYALI EKONOMİK YATIRIM KONULARI

4.3.1. Tarımsal Ürünlerin İşlenmesi, Paketlenmesi ve Depolanmasına Yönelik Yatırımlar

a. Tıbbi ve aromatik bitkilere yönelik yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu TÜİ-A olmalıdır.

2. Tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

3. **Destek kapsamında olan tıbbi aromatik bitkiler:** Adaçayı, alıç, aloe vera, altın otu, anason, aronya, aslanpençesi, aspir, biberiye, civanperçemi, çakşır, çemen, çobançantası, çörekotu, çöven, dağ çayı, defne, dereotu, devedikeni, domuz turpu, ebegümeci, ekinezya, eşek hıyarı, fesleğen, geven, goji berry, göl soğanı, gümüş düğme, hardal, haşhaş, hatmi, hint yağı, hodan, hünnap, ihlamur, ısırgan otu, kapari/kebere, karaasma, karabuğday, karahindiba, kekik, kırmızı biber, kısa mahmut, kimyon, kişniş, kuşburnu, kuzukulağı, lavanta, maydanoz, mayıs papatyası, melek otu, Meryem ana, mersin, meyankökü, nane, nezle otu, oğul otu, öksürük otu, pelin, pire otu, rezene, safran, salep, sarı kantaron, sarımsak, sumak, şerbetçiotu, şeker otu, şevketi bostan, üzerlik otu, vanilya, yaban mersini, yağ gülü, yüksükotu, zencefil ve zerdeçaldir.

b. Bitkisel ürünlere yönelik yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu TÜİ-B olmalıdır.
2. Bitkisel ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
3. Meyve ve/veya sebze kurutma tesisi projelerinin iklimlendirme unsurlarını içermesi şarttır.
4. Zeytinyağı konusunda;
  - a) Yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda yapılması planlanan tesisin, iki fazlı sistem üretim prosesini içermesi ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Zeytinyağı Tesislerinde Oluşan Atık Suların Yönetiminde Uyulması Gereken Teknik Hususlar konulu 2015/10 sayılı genelgesindeki hususlara uygun olması ön koşuldur.
  - b) İki fazlı tesisler için kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular ya da üç fazlı tesislerin iki fazlı sisteme dönüştürülmesine yönelik kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.
5. Un ve yem konularında; kapasite artırımı için depolama tesisi [çelik silo (konik/düz)] yapımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde proje başvurusu yapılabilir. Ancak 6/2/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle zarar gören ve afet bölgesi ilan edilen illerde un ve yem konusunda tüm niteliklerde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
6. Kütlü pamuk konusunda; sadece kütlü pamuğu lif ve çiğit olarak ayırarak çırçırılama işini yapan makinelerle çırçır randımanının yükseltilmesi amacına yönelik teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde proje sunulabilecektir.
7. Çayın işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik olarak sadece Artvin, Giresun, Ordu, Rize ve Trabzon illerinde yapılacak başvurular kabul edilir.

c. Hayvansal ürünlere yönelik yatırımlar

1. Konu kodu TÜİ-C olmalıdır.
2. Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
3. Yatırımcılar ödeme/nihai ödeme için talepte bulduklarında; proje sonucu yapılan tesis, yürürlükte olan mevzuatla [11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu (Süt toplama merkezleri hariç), 25902 sayılı ve 10/8/2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik, 27/12/2011 ve 28155 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği ile yatırım konusuyla ilgili diğer mevzuat] uyumlu olmalıdır.
4. Yatırımcılar mevcut işletmeleri için kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde başvuruda bulunmuşlarsa yukarıda belirtilen mevzuata uygun olarak hazırlanmış mevcut belgelerini başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemeleri gerekmektedir.
5. Bu konu başlığı altında ayrıca aşağıdaki konular da yer alır:

c.1. Kırmızı et ve kanatlı eti parçalama ile mamul madde üretimine yönelik yatırımlar

1. Sunulacak proje; sadece kırmızı etin, sadece kanatlı etinin veya kanatlı ve kırmızı etin birlikte işlendiği, parçalandığı, paklendiği ve depolandığı tesisi içerebilir.
2. Sunulan projede parçalama tesisi; kırmızı et için en az 0,5 ton/gün en fazla 10 ton/gün; kanatlı eti için en az 0,5 ton/gün en fazla 5 ton/gün kurulu et işleme kapasitesine sahip olmalıdır veya başvuru sahibi, sunduğu proje kapsamında belirtilen bu kapasite limitlerine nihai rapor aşamasında ulaşacağını taahhüt etmelidir.

3. Sunulan projede et işleme konusunda; ısıl işlem, fermentasyon, tütsüleme, tuzlama, kürlleme, emülsifiye etme, olgunlaştırma, marinasyon, kurutma, ekstrakte etme, ekstrüzyon veya bunların kombinasyonlarının ilk ürüne uygulanması gerekmektedir.

c.2. Su ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlar

1. Yeni veya mevcut bir işletmede balık ve su ürünleri işleyen tesisin kurulması için inşaat işleri ile su ürünlerinin taze, soğuk/donmuş muhafazası ve/veya şoklanması için, kesme, iç organ alma, pul kazıma, yıkama, sınıflandırma, kalibrasyon/boylama, temizleme/ayıklama, sterilizasyon sistemleri için, işleme amacına (konserveleme, tütsüleme/fümeleme, salamura etme, filetolama) yönelik sistemler ile tartma, ambalajlama, paketlenme, vakum paketlenme ve etiketleme sistemleri için gerekli makine ve ekipman alımı hibe desteği kapsamındadır.

2. Su ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik olarak en az 100 ton/yıl ve en fazla 2.000 ton/yıl üretim kapasitesine sahip tesisler hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

3. Gıda amaçlı kullanılmayan su ürünleri ile ilgili yatırım başvuruları kabul edilmez.

4. Filetolama, dondurma, tütsüleme/fümeleme, tuzlama/salamura etme, konserveleme, taze muhafaza, kurutma ve soğutma işlemleri ile marinasyon yapacak tesisler hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

5. Hamsi, alabalık, levrek ve çipura için; balık unu ve yağı üretimi yapan tesisler de hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

6. Surimi, deniz salyangozu, midye ve kurbağa bacağı gibi ürünleri işleyen tesisler de hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

c.3. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların derileri ile küçükbaş hayvanların yapağlarının işlenmesine yönelik yatırımlar

1. Büyükbaş ve/veya küçükbaş hayvanların derileri ile yapağlarının işlenmesine yönelik proje başvuruları yatırım yerinin organize sanayi bölgesi olması şartıyla hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Deri işleme için yapılacak proje başvuruları, yüzülmüş ve koruma işlemleri dışında işlem görmemiş (pikle deri ve kromlu deri ürünler hariç) derilerin, tuzlu yaş veya kuru (hava kurusu, tuzlu kuru, don kurusu) ham olarak işlendiği yatırım tesislerini kapsamaktadır.

c.4. Süt ve süt ürünlerine yönelik yatırımlar

c.4.1. Süt ve süt ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlar

1. İşletmeler yatırımın sonunda en az 5 ton/gün kurulu işleme kapasitesine sahip olmalıdır.

2. Mevcut işletmede üretim sırasında oluşan peynir altı suyunun süt ürünü olarak değerlendirilerek ekonomik değerinin artırılması için yapılacak proje başvuruları da kabul edilecektir.

c.4.2. Süt toplama merkezleri

1. Yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Hem mevcut bir süt işleme tesisi olan yatırımcılar hem de mevcut işletmesi olmadığı halde sadece süt toplama merkezleri kuracak olan yatırımcılar proje başvurusunda bulunabilirler.

3. Başvuru sahiplerinin mevcut süt işleme tesisi için kuracakları süt toplama merkezinin/merkezlerinin toplam kapasitesi mevcut işletmenin kapasite/ekspertiz raporunda belirtilen günlük süt işleme kapasitesinden fazla olamaz.

4. Süt toplama merkezlerinde çiğ sütün toplanması, süzülmesi, soğutulması ve uygun şartlar altında depolanması ön koşuldur.

5. Bu tesislerde süt; günlük toplanacaksa +8°C'den, günlük toplanmayacaksa +6°C'den yüksek olmayan sıcaklıklarda muhafaza edilmelidir.

6. Çiğ süt toplamada kullanılan tankların en az 1000 L/gün kapasitede olması, yeni olması, otomatik temizleme sistemine sahip olması, sıcak su kaynağının sağlanması, süt kamyonuna

süt transferini sağlamak için entegre olmuş süt pompasına sahip olması ve tankların yüzeylerinin, “Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği” ve “Gıda Hijyeni Yönetmeliği” hükümlerine uygun, bakımlı, kolay temizlenebilir, gerektiğinde dezenfekte edilebilir olması gerekir. Ayrıca sütün kabulü sırasında değer tespiti yapacak makine ve ekipmanlar hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

7. Çiğ süt toplamada kullanılan tesisin yeri/yerleri ile tankın konacağı parselin/parsellerin mülkiyeti proje sahibine ait olmalı veya başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yıllık kira sözleşmesi bulunmalı, başvuru sahibi bu belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemeli ve hibe sözleşmesi aşamasında noter onaylı kira sözleşmesini il müdürlüğüne sunulmalıdır. Elektrik ve su tesisatları abonelikleri başvuru sahibi adına olmalıdır.

8. Tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılacak başvurularda parsel/parseller ve abonelikler ortaklarının adına kayıtlı olabilir. Bu takdirde ortakların tesisin kendi adlarına kayıtlı parselde/parsellerde kurulmasına, başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yıl süresince faaliyet göstermesine ve aboneliklerle ilgi tüm harcamaların kendilerince karşılanacağına dair rızalarının olduğu noter onaylı muvafakatname hibe sözleşmesi aşamasında il müdürlüğüne sunulmalıdır.

9. Mevcut faal işletmeler için yapılacak başvurularda, projelendirilecek süt toplama tesisi/tesisleri, işletmenin bulunduğu il sınırları içinde olmalıdır. Tüzel kişi başvurularında, tüzel kişiliğin ana sözleşmesi ve/veya tüzüklerinde bu faaliyet alanı belirtilmiş olmalıdır.

c.5. Arı ürünlerinin işlenmesine yönelik yatırımlar

1. Arı ürünlerinin (bal, polen, arı sütü, propolis vb.) işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

c.6. Tarımsal ürünlerin depolanması

1. Tarımsal ürünlerin depolanmasına yönelik başvurularda sadece çelik silo ve soğuk hava deposu yapımına yönelik yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

c.6.1. Çelik silo

- Niteliği yeni tesis olan başvurularda konu kodu TÜİ-Ç olmalıdır.
- Mevcut bir tesisin bir ünitesi olarak yapılacak çelik silo başvurularında; yatırımın niteliği teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon, konu kodu ise TÜİ-B olmalıdır.
- Teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde sadece yenilenebilir enerji üretimi hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
- Mevcut tesise ait yapı kullanma izin belgesinin başvuru ekinde sunulması gerekmektedir.
- Çelik silo inşaatı yapı ruhsatına tabi ise yapı ruhsatı hibe sözleşmesi aşamasında sunulmalıdır.

c.6.2. Soğuk hava deposu

1. Tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılan başvurular hariç, soğuk hava depolarında soğutma ünitesinin yer aldığı alanlar en az 250 m² veya depolama hacmi en az 1500 m³ ve en fazla 10.000 m³ olmalıdır.

2. Niteliği yeni tesis olan başvurularda konu kodu TÜİ-D olmalıdır.

3. Soğuk hava deposu, mevcut bir tesisin bir ünitesi olarak yapılıyor ise; yatırımın niteliği teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon; konu kodu ise bitkisel ürün işleyen tesisler için TÜİ-B, hayvansal ürün işleyen tesisler için TÜİ-C olmalıdır.

4. Soğuk hava deposu konusunda teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde sadece yenilenebilir enerji üretimi, soğuk hava deposu ekipmanları ile soğuk hava deposunda depolanan ürünlerin pazara sevki öncesi tasnifi ve kasalanması için kullanılacak makine ve ekipmanların alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

5. Yeni tesis niteliğinde yapılan başvurularda da soğuk hava deposunda depolanan ürünlerin pazara sevki öncesi tasnifi ve kasalanması için kullanılacak makine ve ekipmanların alımına yönelik gider kalemleri destek kapsamında yer alır.

4.3.2. Tarımsal Üretime Yönelik Sabit Yatırımlar

a. Kapalı Ortamda Bitkisel Üretime Yönelik Yatırımlar

1. İklimlendirme, sulama ve gübreleme sistemli modern yeni seralar; iklime bağlı çevre koşulları denetlenerek içerisinde kültür bitkileri ile bunların tohum, fide ve fidanlarının ekonomik olarak üretilmesi, yetiştirilmesi, sergilenmesi ve korunmasını olanaklı kılan, uygun bir bitki gelişimi için ideal koşulları sağlamayı ve yıl boyunca üretim yapmayı amaçlayan, üzeri ışık geçirebilen bir malzeme ile kaplı, içinde hareket edilebilen, iklimlendirme (ısıtma-soğutma-sisleme vb.), otomasyon sistemleri ve sulama sistemine sahip modern örtüaltı ünitelerini içeren tarımsal yapılardır.

2. Bu kapsamda iklimlendirme, sulama ve gübreleme sistemini de içeren yeni tesis niteliğinde modern seraların yapımı ya da teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde iklimlendirme, sulama ve/veya gübreleme sistemi ile yenilenebilir enerji kullanımına yönelik başvuru yapılabilir.

3. Modern sera konusunda yapılacak başvurular en az 3 (üç) dekar olacak şekilde projelendirilmelidir.

4. Sera başvurularında; kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması ve kapasite artırımı niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

5. Mevcut seraların sadece enerji ihtiyacının yenilenebilir enerji kaynağından karşılanmasına yönelik başvuruda bulunulması halinde hibe başvuru formunda yatırımın niteliği teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon, konu kodu ise YEÜ olmalıdır. Yenilenebilir enerji ile birlikte sulama, gübreleme, havalandırma, iklimlendirme sistemlerinin veya bu sistemlerden eksik olanın da bütçelendirilmesi halinde konu kodu TÜY-A olmalıdır.

6. Yenilenebilir enerji kullanılan seralar;

a) Yeni sera projesi başvurularında, yenilenebilir enerji kaynağı da (jeotermal, biyogaz, güneş ve rüzgâr) uygun harcama kapsamında değerlendirilir.

b) Yenilenebilir enerji kaynağı olarak güneş enerjisi kullanılan sera projelerinde; güneş enerjisine dayalı elektrik üretim tesisinin başvuruya esas projede bulunması zorunludur.

c) Tesis/proje, elektrik piyasasında lisanssız elektrik üretimine ilişkin mevzuat hükümlerine göre projelendirilmelidir.

d) Yenilenebilir enerji kaynaklı sera başvurularında yenilenebilir enerji kaynağı jeotermal veya biyogaz ise bu kaynakların seranın sadece ısı ihtiyacını karşılaması yeterlidir.

7. Modern sera başvurularında yeni tesisler için hibe kapsamında kabul edilecek dekar başı maliyet;

- ✓ Topraklı seralarda en fazla 625.000 TL/daa
- ✓ Topraksız seralarda en fazla 725.000 TL/daa
- ✓ Topraksız, sislemeli, cam seralarda en fazla 825.000 TL/daa
- ✓ Topraksız, sislemeli ve su kültürü (Hidroponik) kullanan seralarda örtü malzemesine bakılmaksızın en fazla 925.000 TL/daa olmalıdır.

8. Dekar başı maliyet; sulama, gübreleme, havalandırma, iklimlendirme unsurlarının birlikte projelendirildiği teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde başvuru yapılması durumunda dekar başı maliyetlerin %45'ini; serada eksik olan sulama, gübreleme ve havalandırma ekipmanlarından her biri için %15'ini aşamaz.

9. Modern seralarda yeni tesis kapsamında yapılacak yatırımlarda yenilenebilir enerji üretim ünitesinin projelendirilmesi zorunlu değildir. Ancak yenilenebilir enerji üretimi de projelendirilmiş ise hibeye esas proje tutarı başvuru yılı için belirlenen üst limit içinde kalmak kaydı ile yenilenebilir enerji ünitesinin maliyeti, dekar başına maliyetlerin en fazla %45'ine

kadar bütçelendirilebilir. Yenilenebilir enerji üretim ünitesi içermeyen ancak kamu kaynaklı jeotermal enerji kullanılacak modern seralarda bu enerjinin serada kullanımı sağlayan unsurlar dekar başı maliyetin en fazla %15'i olacak şekilde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

10. 4/7/2019 tarihli ve 7181 sayılı Tapu Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 10 uncu maddesi ile 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununun 27 nci maddesinin birinci fıkrası kapsamındaki tarımsal amaçlı seralarda ruhsat şartı aranmayacaktır. Yeni tesis kapsamında yapılacak yatırımlarda, il müdürlüğünden alınan uygun görüş ile ruhsat vermeye yetkili idarece verilecek, etüt ve projelerin fen, sanat ve sağlık kurallarına uygun olduğuna dair yazı, hibe sözleşmesi aşamasında sunulmalıdır.

11. Mevcut faal bir serada gerçekleştirilecek projelerde seranın örtüaltı kayıt sistemine kayıtlı olduğuna dair belgenin başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi gerekmektedir. Niteliği yeni tesis olan başvurularda ise seranın nihai rapor aşamasında örtüaltı kayıt sistemine kayıtlı olması gerekmektedir.

12. Yatırımın niteliğine bakılmaksızın nihai rapor aşamasında seranın yürürlükte olan ulusal mevzuat hükümlerine uygun olması gerekmektedir.

b. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar

1. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-B olmalıdır.

2. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırım konusunda su kısıtı olan ve Tebliğin ekinde belirtilen yerlerde yapılacak başvurular hariç tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Yatırım yerinin Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde yer alması halinde ise su kısıtı olan yerlerden birinde olmasına bakılmaksızın tüm yatırım niteliklerinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Su kısıtı olan yerlerde yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğinde yapılan başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

3. İşletmede elde edilen gübrenin depolanması için sızdırmaz bir depoya yer verilmelidir. Depo hacmi hesaplanırken 11/2/2017 tarihli ve 29976 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sularda Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliğinin Önlenmesine Yönelik İyi Tarım Uygulamaları Kodu Tebliği (Tebliğ No: 2016/46) ile Tebliğin uygulamasına ilişkin düzenlemelerde yer alan hususlar dikkate alınacaktır.

4. Gübre deposu hesabında işletmenin mimari projede belirtilen kurulu kapasitede barındıracağı toplam hayvan sayısı esas alınır. Gübre deposu hacmi; işletmedeki ön gübre deposu, sıvı gübre deposu (varsa) ve katı gübre depo hacimlerinin toplamını ifade eder.

5. Canlı hayvan alımı hibe kapsamında değildir.

6. Başvuru sahibinin kendisine ait olan veya nihai rapor aşamasında edineceğini taahhüt edeceği hayvan varlığı proje kapasitesinin %50'sinden az olamaz. Var olan hayvan sayısı bilgisi ve/veya taahhütname başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenir.

7. İzleme süresi sonunda başvuru aşamasında taahhüt edilen proje kapasitesine ulaşılması gerekmektedir. İl proje yürütme birimi tarafından yapılacak son kontrolde taahhüt edilen proje kapasitesine ulaşılmadığının tespiti halinde hibe sözleşmesi hükümlerince fesih işlemleri başlatılır.

8. Tarımsal üretime yönelik sabit yatırımlar kapsamında sunulan projelerde ek olarak kesimhane bulunamaz, bu şekilde projelendirilmiş yatırım başvuruları reddedilir.

b.1. Damızlık hayvan (sığır/manda) yetiştiriciliği

1. Projede yer alan tesis, damızlık hayvan yetiştiriciliği için en az 25 baş (sağmal ve gebe düve) kapasiteli olmalıdır.

2. Damızlık büyükbaş hayvanlardan süt üretimi için yapılan sabit yatırım proje başvurularında sürü projeksiyonunun yer alması zorunludur. Sürü projeksiyonu, sunulan proje için taahhüt sayılır.

Damızlık hayvan (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde zorunlu alanlar

1. Anaç/Sağmal Hayvan Bölmesi: Yem yolu ve yemlik dahil duraklı veya duraksız sistemde, beher hayvan başına net 10-15 m² aralığında yaşam alanı planlanmalıdır. Proje

içeriğinde yer verilmek koşuluyla, beher hayvan başına en fazla 7 m² gezinti alanı da ayrıca planlanabilir.

2. Sağımhane: Kapasiteye uygun olacak şekilde sağımhane, süt soğutma ve depolama alanı planlanmalıdır.

3. Doğumhane: Büyükbaş (Etçi ve sütçü damızlık) hayvan işletmelerinde her 25 sağmal hayvan başına 16-20 m² aralığında alan düşecek şekilde doğum bölmesi planlanmalıdır.

4. Revir: Büyükbaş (Etçi ve sütçü damızlık) hayvan işletmelerinde her 50 hayvan başına 16-20 m² aralığında alan olacak şekilde revir planlanmalıdır.

5. Buzağı bölmesi veya kulübeleri için sağmal inek sayısının en fazla %20 oranı gözetilerek buzağı başına 2-3 m² aralığında alan planlanmalıdır.

6. Genç hayvan bölmeleri toplam alanı anaç hayvanlar için ayrılan alanın en az %60'ı kadar olmalıdır. Aynı oranda gezinti alanı da ayrıca planlanabilir.

7. Kapalı ahırlarda pencere alanları ve havalandırma bacaları: Kapalı ahırlarda taban alanının en az %5'i oranında pencere planlanmalıdır. İşletme çatısında ahır taban alanının en az %1'i oranında havalandırma bacaları/boşlukları planlanmalıdır.

8. İşletmenin ana giriş kapısında ve ahırların girişinde dezenfeksiyon alanı (çukuru) bulunmalıdır.

9. Kapasiteye uygun gübre ve yem deposu olmalıdır. Kaba yem depoları sundurma olarak da projelendirilebilir.

10. Damızlık büyükbaş hayvanlardan süt üretimi için yapılacak yeni tesis başvurularında, ahır ve sabit süt sağım ünitesi birlikte projelendirilmelidir.

Damızlık hayvan (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan alanlar

Silaj çukuru, buzağı bakım ünitesi hibe desteği kapsamında değerlendirilecek olup zorunlu olmayan alanlardır.

Damızlık hayvan (sığır/manda) yetiştiriciliği için ahır projelerinde zorunlu ekipmanlar

1. Gübre yönetimi için; gübre sıyırıcısı, gübre karıştırıcısı, gübre pompası.

2. Süt üretimi için; bilgisayarlı sürü yönetimine sahip sağım ünitesi veya komple sistem süt sağım ünitesi, süt soğutma ve depolama tankı (Sütü en az 2 gün depolayacak kapasitede olacaktır).

3. Sürü yönetimi için; başvuru aşamasında taahhüt edilen hayvan varlığı üzerinden belirlenen kapasiteyle orantılı; mastitis tespit cihazı, kızgınlık tespit sistemi, ineklerde doğum takip sistemi, üreme ve tohumlama takibi, muayene, aşı ve tedavi işlemleri, süt takibi sistemleri.

4. Yem üretimi için; yem karma (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem kırma/ezme makinesi (elektrikli/şaftlı).

5. Otomatik suluk.

Damızlık (sığır/manda) hayvan yetiştiriciliği için ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan ekipmanlar

Otomatik süt sağım robotu, otonom buzağı besleme robotu, otonom yem itme robotu, otonom gübre sıyırma robotu, ısıtma ve soğutma için klimalar, hayvan bakım aracı (travay), padok (Rulo/tabaka yatak, yatak durak demiri/yatak demir sistemleri ve/veya yemlik kilidi), gübre seperatörü, sıvı gübre tankeri, havalandırma ve serinletme fanları, otomatik hayvan kaşıma fırçası (kaşağı), balya makinesi ve silaj makinesi, yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, kantar hibe desteği kapsamında değerlendirilecek olup zorunlu olmayan ekipmanlardır. Bu ekipmanlar dışında projede yer alan makine ve ekipman alımları aynı katkı ile karşılanacaktır.

b.2. Büyükbaş besi işletmeleri konusunda yapılacak sabit yatırım başvuru kriterleri

1. Projede yer alan tesis en az 25 baş kapasiteli olmalıdır.

Büyükbaş besi ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu alanlar

1. Büyükbaş besi ahır projelerinde besilik beher hayvan başına yem yolu ve yemlik dahil duraklı veya duraksız sistemde net 10-15 m² aralığında alan planlanmalıdır.
2. Büyükbaş besi işletmelerinde her 50 hayvan başına 16-20 m² aralığında revir planlanmalıdır.
3. İşletmenin ana giriş kapısında ve ahırların girişinde dezenfeksiyon alanı (çukuru) bulunmalıdır.
4. Kapasiteye uygun gübre ve yem deposu bulunmalıdır. Kaba yem depoları sundurma olarak da projelendirilebilir.

Büyükbaş besi ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu ekipmanlar

1. Gübre yönetimi için; gübre sıyrıcısı, gübre karıştırıcısı ve gübre pompası.
2. Yem üretimi için; yem karma makinesi (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem kırma/ezme makinesi (elektrikli/şaftlı).
3. Otomatik suluk.

Büyükbaş besi ahır projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan ekipmanlar

1. Hayvan bakım aracı (travay), padok (Rulo/tabaka yatak, yatak durak demiri/yatak demir sistemleri ve/veya yemlik kilidi), havalandırma ve serinletme fanları, otomatik hayvan kaşıma fırçası (kaşağı), gübre seperatörü, balya makinesi, silaj makinesi, kantar, sıvı gübre tankeri, yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, ısıtma ve soğutma için klimalar; zorunlu olmayan ekipmanlardır.
2. Bu ekipmanların dışında projede yer alan makine ve ekipman alımları aynı katkı ile karşılanacaktır.

c. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar

1. Konu kodu TÜY-C olmalıdır.
2. Bu konuda yapılacak proje başvurularında et ve süt üretimi konusunda koyun/keçi yetiştiriciliğine yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe kapsamında değerlendirilir.
3. Küçükbaş hayvanlar için; sabit yatırım projelerindeki et/süt koyuncululuğu ile et/süt keçiciliği tesisleri en az 150 baş kapasiteli olacak şekilde planlanmalıdır.
4. Ayrı bölümlerde yer alması şartıyla, koyun ve keçi yetiştiriciliği aynı tesiste projelendirilebilir.
5. Sunulacak projede sürü projeksiyonu yer almalıdır. Başvuru sahibinin kendisine ait olan veya nihai rapor aşamasında edineceğini taahhüt edeceği hayvan varlığı proje kapasitesinin %40'ından az olamaz. Var olan hayvan sayısı ve taahhütname başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenir.
6. İzleme süresi sonunda taahhüt edilen proje kapasitesine ulaşılması gerekmektedir. Son yıl yapılacak kontrolde taahhüt edilen proje kapasitesine ulaşılmadığının tespiti halinde hibe sözleşmesi hükümlerince fesih işlemleri başlatılır.
7. Canlı hayvan alımı hibe kapsamında değildir.

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu alanlar

1. Koyun ve keçi ağıl projelerinde; yem yolu, yemlik ve hayvan servis yolları hariç beher hayvan başına en az 2 m², en fazla 3 m² alan, her 10 hayvan başına en az 2,5 m² alan düşecek şekilde doğum bölmesi, her 50 hayvan başına en az 2 m² alan düşecek şekilde revir bölmesi, koyun/keçi için ayrılan alanın en az %60'ı kadar kuzu/oğlak bölmesi ve işletme veya ağıl girişlerinde dezenfeksiyon alanı planlanmalıdır. Entansif küçükbaş hayvancılık tesislerinde gerek görülürse, yaşam alanı kadar da gezinti alanı projelendirilebilir.

2. Kapasitesi 500 baştan büyük olan başvurularda yıkama ünitesi planlanması zorunlu olup daha az kapasitedeki işletmeler için isteğe bağlı bütçelendirilebilir.

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan alanlar

Yem deposu (üstü kapalı), gübre deposu, yem deposu, soğutma sistem odası ve kapasitesi 500 baştan küçük olan proje başvurularında yıkama ünitesi yapımı isteğe bağlı olup zorunlu olmayan alanlardır.

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu ekipmanlar

Kapasitesi 500 baştan büyük olan proje başvurularında; otomatik suluk, seyyar/sabit süt sağım ünitesi ve süt soğutma tankı zorunlu ekipmanlar olup bu ekipmanlar, daha az kapasitedeki işletmeler için isteğe bağlı bütçelendirilebilir.

Küçükbaş ağıl yapımı projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek zorunlu olmayan ekipmanlar

Gübre sıyrıcı, gübre karıştırıcı, gübre pompası, süt soğutma ve depolama tankı (sütü en az iki gün depolayacak kapasitede), yemlik, kantar, yem kırma-ezme makinesi (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem karma makinesi (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, balya makinesi, silaj makinesi, koyun kırma makinesi ile kapasitesi 500 baştan küçük olan proje başvurularında; otomatik suluk, süt soğutma tankı ve seyyar/sabit süt sağım ünitesi zorunlu olmayan ekipmanlardır. Bu ekipmanların dışında projede yer alan makine ve ekipman alımları aynı katkı ile karşılanacaktır.

ç. Kanatlı hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar

1. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-Ç olmalıdır.
2. Bu konuda yapılacak proje başvurularında sadece kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular hibe kapsamında değerlendirilir.
3. Tarımsal işletmelerin kapasitesi;
  - a) 1.000-15.000 hindi/dönem,
  - b) 350-3000 kaz/dönem
  - c) 5.000-100.000 yumurta tavukçuluğu ve broyler (tavuk)/dönem büyüklüğünde olacaktır. Belirtilen kapasiteler dışında projelendirilmiş başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.
4. Kanatlı yetiştiriciliğine yönelik başvurularda:
  - a) 81 ilde faal işletmeler için teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki YEÜ başvuruları,
  - b) 81 ilde yumurta tavukçuluğu yetiştiriciliği yapan faal işletmeler için kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki yumurta paketleme ünitesi başvuruları hibe kapsamında değerlendirilecektir.

d. Kültür mantarı üretimine yönelik yatırımlar

1. Kültür mantarı konusunda tüm yatırım niteliklerindeki kapalı ortamda bitkisel üretim tesislerine yönelik başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
2. Kültür mantarı üretimine yönelik sabit yatırımlar mantar üretim tesisi ve bu tesisin kapasitesine uygun kompost hazırlama ünitesi ile birlikte projelendirilebileceği gibi sadece mantar üretim tesisi olarak da projelendirilebilir.
3. Yeni tesis olarak tek başına kompost hazırlama ünitesine hibe desteği verilmez. Ancak mevcut bir mantar üretim tesisi için yapılacak kompost hazırlama ünitesi için kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde başvuruda bulunulabilir.
4. Kültür mantarı üretimine yönelik sabit yatırımlarda;
  - a) İnşaat giderleri,

- b) Ranza sistemi,
  - c) Isıtma ve soğutma için yüksek watt gücüne sahip klimalar,
  - ç) Havalandırma fanları,
  - d) Soğutma ve nemlendirmeyi sağlayan petekler,
  - e) Sisleme makinesi,
  - f) Zaman ayarlı aydınlatma sağlayan elektrik ünitesi,
  - g) Su basımı için su motor ve pompa düzeneği,
  - ğ) Termometre ve kompost ölçümünü sağlayan çubuk termometre cihazları,
  - h) Sabit raflar,
  - ı) Paketleme ünitesi,
  - i) Tartım için dijital kantar
- hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

e. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar

1. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar konusunda Tebliğin ekinde belirtilen illerde yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğinde yapılan başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez. Diğer illerde tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-E olmalıdır.

3. Faal kesimhanelerinin parçalama ve paketleme ünitesi için proje başvurusunda bulunulabilir. Bu durumda konu kodu TÜİ-C (Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması) olmalıdır. Sunulan projeler, sakatat temizleme ve/veya işleme, et parçalama, ambalajlama ve/veya paketleme ile depolama ünitelerini içermelidir.

4. Sunulan projelerde; kasaplık büyükbaş ve küçükbaş hayvanların kesimini takiben etlerin ve sakatatların içerisinde muhafaza edileceği, üretim kapasitesiyle orantılı soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesinin bulunması zorunludur. Soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesi, tesisin yapılacağı parselde yer alması ve tesis ile bir bütünlük arz etmesi halinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

f. Kanatlı hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar

1. Kanatlı kesimhanelerine yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu TÜY-F olmalıdır.

3. Kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki proje uygulamalarının sonunda, kanatlı kesimhanelerinin saatte en az 1.000 en fazla 5.000 tavuk veya saatte en az 100 en fazla 1.000 hindi ya da kaz kapasitesine, tesis parçalama ünitesi içeriyorsa en az 0,5 ton/gün en fazla 5 ton/gün kurulu parçalama kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

4. Sunulan projelerde; kasaplık kanatlı hayvanların kesimini takiben etlerin ve sakatatların içerisinde muhafaza edileceği, üretim kapasitesiyle orantılı soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesinin bulunması zorunludur. Soğuk hava deposu ve/veya şoklama ünitesi, tesisin yapılacağı parselde yer alması ve tesis ile bir bütünlük arz etmesi halinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

5. Faal kanatlı kesimhanelerinin parçalama ve paketleme ünitesi için proje başvurusunda bulunulabilir. Bu durumda konu kodu TÜİ-C (Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması) olmalıdır. Sunulan projeler, sakatat temizleme ve/veya işleme, et parçalama, ambalajlama ve/veya paketleme ile depolama ünitelerini içermelidir.

4.3.2.1. Tarımsal Üretim Yönelik Sabit Yatırımlara İlişkin Özel Hususlar

a) Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanların etlerinin işlenmesinde hammadde karkas ettir.

b) Büyükbaş, küçükbaş, kanatlı hayvan ve örtüaltı yetiştiriciliğine yönelik yatırım konularında yapılacak tesislerin; Sularda Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliğinin Önlenmesine Yönelik İyi Tarım Uygulamaları Kodu Tebliğinde (Tebliğ No: 2016/46) yer alan kapasite ve yapım standartlarına; ayrıca Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü

tarafından 9/7/2015 tarihli ve 24239 sayılı yazı ile il müdürlüklerine gönderilen 2015/13 No.lu talimatta belirtilen ticari etlik ve yumurtacı kanatlı işletmelerin biyogüvenlik talimatına uygun olması gerekmektedir.

4.3.3. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kullanımına İlişkin Yatırımlar

- a) Bu başvurularda konu kodu YEÜ olmalıdır.
- b) Tebliğde yer alan yatırım konularıyla uygunluk gösteren işletmeler, tesisin öz tüketimine ait elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla yenilenebilir enerji tesislerinin kurulumu için kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde başvuru yapabilirler.
- c) Yenilenebilir enerji kullanılacak bütün yatırım konularında yenilenebilir enerji üretimi mevcut veya Tebliğ kapsamında kurulacak tesisin kapasite/ekspertiz raporunda hesaplanan yıllık enerji ihtiyacının en az %51'ini, en fazla %110'unu karşılayacak şekilde projelendirilmesi halinde hibe desteğinden faydalandırılır.
- ç) Elde edilen enerjinin, mevcut veya Tebliğ kapsamında kurulacak tesisteki enerji ihtiyacının %110'unu aşması durumunda elde edilen toplam enerji ile tesiste ihtiyaç duyulan enerji oranlanarak hibe ödemesi yapılır. Bu oranların dışında kalan kısımlar aynı katkı olarak karşılanır.
- d) Kurulu güç; mevcut trafo üzerinden değil işletmeye ait kapasite/ekspertiz raporundaki mevcut makinelerin çalışma süreleri ve güçleri üzerinden hesaplanır.
- e) Elde edilen enerjinin ulusal şebekeye bağlanması şarttır.
- f) Başvuru sahipleri için lisanssız elektrik üretimi yatırımlarında yapılması gereken ilk iş; bağlantı anlaşmasına çağrı mektubunun alınmasıdır. Bağlantı anlaşmasına çağrı mektubu, hibe sözleşmesi aşamasında; bağlantı ve sistem kullanım anlaşması nihai raporda sunulmalıdır (Bağlantı anlaşmasına çağrı mektubu; ilgili dağıtım şirketinin teknik değerlendirme sonucu projeye olumlu görüş vermesidir. Bu mektupta bağlantı noktası, hat mesafesi ve hattın türü gibi maliyet ve bütçe belirleyecek bilgiler yer almaktadır.).
- g) Tebliğ kapsamında bulunan konularla ilgili tarımsal faaliyetlere yönelik yapılmış ve/veya yapılacak tesislerde, toplu basınçlı sulama sistemleri için, sulama kooperatifleri ve sulama kooperatifleri üst birliklerinin sulama hizmetlerinin gerektirdiği elektrik enerjisini temin etmek amaçlı güneş ve rüzgâr enerjisinden elektrik üreten tesislerin yapımı ile 3 dekardan küçük olmaması şartıyla örtüaltı kayıt sistemine kayıtlı mevcut modern seralarda kullanılmak üzere; yenilenebilir enerji kaynaklarından jeotermal ve biyogazdan ısı ve/veya elektrik üreten tesisler ile güneş ve rüzgâr enerjisinden elektrik üreten tesislerin yapımı, hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
- ğ) Jeotermal enerji kaynağı için kiralama yapılabilir. Kiralama süresi başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yılı kapsamalıdır. Kiralama bedeli ise hibe desteği kapsamında değerlendirilmez. Tesisin bulunduğu parselde yer alan jeotermal nakil hattı hibe desteği kapsamında olup parsel dışındaki nakil hattı hibe desteği kapsamı dışındadır.
- h) Yenilenebilir enerji ile ilgili Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen kriterlere uyulması şartı ile hibe ödemeleri bağlantı anlaşmasında belirtilen kurulu güç üzerinden yapılır.
  - 1) Başvuruya esas projenin bir ünitesi yenilenebilir enerji üretimi ünitesi ise uygulamanın herhangi bir aşamasında, mücbir sebepler kapsamında projede öngörülen kurulu gücün %51'in altına düşmesi ve bu durumun da resmî belgelerle ispat edilmesi halinde yenilenebilir enerji üretimi ünitesine ait giderler hibeye esas proje tutarından düşürülerek yatırımın geri kalan kısmı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
  - 2) Bağlantı anlaşmasında belirtilen gücün, bağlantı izni ve ruhsatı veren kurumdan kaynaklanan sebeplerle, projede öngörülen kurulu gücün %51'inin altına düşmesi ve bu durumun da ilgili kurumdan alınacak resmi belgelerle ispat edilmesi halinde, gerekçeleriyle birlikte tespit tarihinden itibaren 1 (bir) ay içerisinde yatırımcının talep etmesi, il müdürlüğünün mevzuata uyarlılığını inceleyerek il proje yürütme biriminin uygun rapor düzenlemesi ve il müdürünün raporu onaylaması halinde gerekli belgeler Genel Müdürlüğe

gönderilir. Genel Müdürlüğün de talebin mevzuata uyarlığını tespit ederek talebi uygun görmesi halinde sözleşme feshedilir ve yatırımcının teminatı iade edilir.

4.3.4. Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar

a) Su ürünleri yetiştiriciliği konusunda tüm yatırım niteliklerindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

b) Sadece kuluçkahane yapımı da hibe kapsamında değerlendirilecektir.

c) Yeni tesis niteliğindeki başvurularda jeneratör hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

ç) Denizlerde yetiştiricilik konusunda yapılacak proje başvurularında;

1. Konu kodu SÜİ-A olmalıdır.

2. Bu yatırımlar; çipura, levrek, granyöz, istiridye, midye ve alabalık türleri üretimi ve yetiştirilmesi amacıyla yapılan sabit yatırımları kapsamaktadır.

d) İç sularda yetiştiricilik konularında yapılacak proje başvurularında;

1. Konu kodu SÜİ-B; yatırım yerinin tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinde olması durumunda ise SÜİ-C olmalıdır.

2. Bu yatırımlar; iç sularda alabalık türleri, yayın balığı, mersin balığı, sazan, tilapya, karabalık, makro ve mikro algler, karides, kara salyangozu; toprak havuzlarda ise alabalık, çipura, levrek, sariağız, minekop, fangri, mercan, sinagrit, sivriburun karagöz, eşkine, sargoz, mırmır, sarıkuyruk, trança üretimi ve yetiştirilmesi amacıyla yapılan sabit yatırımları ve balıkçı barınaklarını kapsamaktadır.

e) Destekleme kapsamında yapılacak üretimin midye ve istiridye yetiştiriciliği hariç entansif (tamamen dıştan yemlemeye dayalı yoğun yetiştiricilik) olması gerekmektedir.

f) Su ürünleri yetiştiriciliğinde kullanılan sular için filtrasyon ekipmanları, oksijenlendirme sistemleri, tesislerden çıkan suların arıtılması için kullanılması gereken ekipmanlar ve özellikle toprak havuzlarda ve kapalı devre sistemde su ürünleri yetiştiriciliği yapılan tesislerde enerji kurulum sistemleri hibe kapsamında değerlendirilecektir.

g) Tam kapalı devre sisteme (Üretimde kullanılan suyun, mekanik ve biyolojik araçlar serisi kullanılarak dışkı ve yem artıklarının uzaklaştırılması, kalite ve kimyasal yapı bakımından oksijenle zenginleştirilmesi, karbondioksitin uçurulması, ozon ve/veya UV ile muamele gibi bazı işlemlere tabi tutulduktan sonra yetiştiricilik sisteminde tekrar kullanımı esasına dayanan, daha az su kullanımı, birim hacimden daha yüksek verim, daha iyi büyüme ve yemden daha fazla yararlanmayı sağlayan, yer ve tür serbestisi olan ve daha az çevresel etki ile ürün alabilmeyi temin eden tam kontrollü sistem) yönelik su ürünleri üretimi de hibe kapsamında değerlendirilecektir.

ğ) Bu kapsamda sunulan projelerin çevre koruma ve etkin atık yönetimi konusundaki Bakanlık mevzuatı ve ulusal mevzuata uygun olması gerekmektedir.

• Ağ kafeslerde balık yetiştiriciliği için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar

Kafes, kafes ağı, kafes bağlantı elemanları (şamandıra, kolektör, halat, çakar, flaşör, zincir kilidi, zincir, çapa, radansa), kuş ağı kulesi, ağ yıkama makineleri, su kalitesi ölçüm cihazı, balık nakil tankı, tüp dolmuş kompresörü, balık boylama makinesi, boyut ölçme cihazı, balık gözlem aynası, buzlama makinesi, balık pompası, platformlara ve en az 10 metre boyunda ruhsatlı teknelere hidrolik yükleme ve boşaltma aparatı, aşılama makinesi ve ekipmanları, mikroskop, otomatik yemleme makinesi, ısı ve ışık yalıtımlı yem deposu, insansız sualtı aracı hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır.

• Karada su ürünleri yetiştiricilik tesisleri için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar

İnşaat gideri olarak havuz yapımı, kuluçka dolabı, buzlama makinesi, balık nakil tankı, balık boylama makinesi, balık yetiştirme tankı, balık pompası, su dağıtım sistemi (boru, vana), su kalitesi ölçüm cihazı, su filtrasyon, oksijenlendirme ve geri kazanım sistemleri ve elektrik sistemleri, güneş enerjisi panelleri, aşılama makinesi ve ekipmanları, mikroskop hibe desteği

kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır. İdari bina inşaat giderleri hibe desteği kapsamında değerlendirilmemektedir.

- **Kuluçkahaneler için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar**

İnşaat gideri olarak havuz yapımı, kuluçka dolabı, yavru tankı, su filtrasyon, oksijenlendirme ve geri kazanım sistemleri, balık boylama makinesi, balık pompası, su dağıtım sistemi (boru, vana), balık nakil tankı ve elektrik sistemleri, güneş enerjisi panelleri, yumurta seçme makineleri, dezenfeksiyon makineleri, markalama makinesi, mikroskop hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır. İdari bina inşaat giderleri hibe desteği kapsamında değerlendirilmemektedir.

- **Midye ve istiridye yetiştiriciliği için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar**

Platform için (HDPE boru sistemi, şamandıra, çapa, zincir, zincir kilit takımı, halka kolektör, şamandıralı çakar fener, çapa gergi şamandırası), file, midye/istiridye ekim makinesi, midye/istiridye hasat makinesi, midye/istiridye yıkama ve boylama makinesi, midye/istiridye tutunma halatı, istiridye büyütme sepeti, su kalitesi ölçüm cihazı, tüp dolun kompresörü, buzlama makinesi, platformlara ve en az 10 metre boyunda ruhsatlı teknelere hidrolik yükleme ve boşaltma aparatı, mikroskop hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır.

- **Kapalı devre sistem için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar**

İnşaat giderleri, mekanik filtrasyon cihazı, hassas filtrasyon cihazı, biyolojik filtre, protein ayırıştırıcı, UV ve ozon sterilizasyonu, su sıcaklığı ısıtma ve soğutma sistemi, oksijen ve sıcaklık, ph ölçüm, kontrol ve dağıtım sistemi, desatürasyon sistemi, defosforizasyon sistemi, denitrifikasyon sistemi, atık tutma sistemi, balık yetiştirme tankları, su dağıtım sistemi (boru, vana), güneş enerjisi panelleri, aşılama makinesi ve ekipmanları, mikroskop hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlardır.

4.3.5. Hayvansal ve Bitkisel Orijinli Gübre İşlenmesi, Paketlenmesi ve Depolanmasına Yönelik Yatırımlar

a) Solucan gübresi başvuruları hibe desteği kapsamı dışındadır.

b) Hayvansal ve bitkisel orijinli gübrelerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik tüm yatırım niteliklerindeki başvurulara hibe desteği verilmektedir. Ancak yeni tesis veya kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması kapsamındaki hibe başvurularında sunulan projede işleme ve paketleme üniteleri mutlaka birlikte yer almalıdır; sadece işleme veya sadece paketleme tesisi projelendirildiğinde başvuru uygun kabul edilmez.

c) Hayvansal ve bitkisel orijinli gübrelerin her biri için tek başvuru yapılabileceği gibi iki konuyu birlikte içeren başvuru da yapılabilir. Bu durumda, iki konudan kapasitesi yüksek olanın konu kodu ile giriş yapılır.

A. Hayvansal orijinli gübre işlenmesi:

a) Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu HOG-A olmalıdır.

b) Hayvansal orijinli gübreler, hayvanların dışkıları ile yataklıklarının artıklarından elde edilen gübrelerdir (Ahır gübresi veya çiftlik gübresi).

B. Bitkisel orijinli gübre işlenmesi:

a) Bu konuda yapılacak proje başvurularında konu kodu HOG-B olmalıdır.

b) Bitkisel orijinli gübreler, tarımsal amaçlı yetiştirilen bitkilerin kendisinden ya da işlenmesi sonrası elde edilen yan ürünlerden elde edilen gübrelerdir (Sera veya budama atıkları vb.).

4.4. KIRSAL EKONOMİK ALTYAPI YATIRIM KONULARI

4.4.1. Aile İşletmeciliği Faaliyetlerinin Geliştirilmesine Yönelik Altyapı Yatırımları

Kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde, inşai faaliyet içermeyen makine ve ekipman alımları için başvuru yapılması durumunda il/ilçe müdürlüklerinden alınacak kapasite bildirir belge (Makinenin nevine bağlı olarak Bakanlık kayıt sistemlerinden herhangi birine kayıtlı olduğunu gösteren belge, işletmenin kapasite raporu, işletme kayıt/onay belgesi vb. belgelerden herhangi biri) sunulması halinde Yapı Ruhsatı ve Yapı Kullanım İzin/Yapı Kayıt Belgesi şartı aranmaz.

a. Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi, Paketlenmesi ve Depolanmasına Yönelik Yatırımlar

1. Konu kodu AİFG-A olmalıdır.

2. Bu başlık altında birincil üretimi destekleyen altyapı sistemleri dahil tüm yatırım niteliklerindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Yatırımcının birincil üretimini yaptığı ürünlerin işlenmesine yönelik işleme tesisleri, soğuk hava deposu, soğuk oda, soğuk hava deposunda kullanılacak plastik kasalar, şoklama ünitesi, çelik silo ve paketleme üniteleri uygun harcama kapsamındadır. Yapılacak tesisin kapasitesi yatırımcının birincil üretim kapasitesinin üzerinde olabilir.

a.1 Bitkisel ürünlere yönelik yatırımlar

1. Bitkisel ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Meyve ve/veya sebze kurutma tesisi projelerinin iklimlendirme unsurlarını içermesi şarttır.

3. Sisleme, don önlemeye yönelik makine ve ekipmanlar ile gölgelemeye yönelik file veya plastik örtü, dolu önlemeye yönelik file, hasat filesi alımı, kendi üretim kapasitesi ile sınırlı olmak kaydıyla boylama ve paketleme tesisi yatırımlarına ilişkin harcamalar uygun harcama kapsamında değerlendirilir.

4. Tek parça (en az üç dekarlık) kivi ve benzeri bahçeler ile bağ tesislerine kordon telli terbiye sistemli/askı destek sistemi için proje başvurusunda bulunulabilir. Proje kapsamında ihtiyaç duyulan girdiler listesi güncel uygulama rehberi ekinde verilmiştir.

5. Zeytinyağı konusunda;

a) Yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda yapılması planlanan tesisin, iki fazlı sistem üretim prosesini içermesi ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Zeytinyağı Tesislerinde Oluşan Atık Suların Yönetiminde Uyulması Gereken Teknik Hususlar konulu 2015/10 sayılı Genelgesindeki hususlara uygun olması ön koşuldur.

b) İki fazlı tesisler için kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular ya da üç fazlı tesislerin iki fazlı sisteme dönüştürülmesine yönelik kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

6. Un ve yem konularında;

a) Kapasite artırımı için depolama tesisi [çelik silo (konik/düz)] yapımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde proje başvurusu yapılabilir.

b) 6/2/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle zarar gören ve afet bölgesi ilan edilen illerde un ve yem konusunda tüm niteliklerde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

7. Kütlü pamuk konusunda; sadece kütlü pamuğu lif ve çiğit olarak ayırarak çırçırılama işini yapan makinelerle çırçır randımanının yükseltilmesi amacıyla yönelik kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde proje sunulabilecektir.

8. Çayın işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik olarak sadece Artvin, Giresun, Ordu, Rize ve Trabzon illerinde yapılacak başvurular kabul edilir.

a.2 Hayvansal ürünlere yönelik yatırımlar

1. Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Et işleme (en fazla 0,5 ton/gün işleme kapasitesi) ve süt işleme (en fazla 10 ton/gün işleme kapasitesi) tesisleri hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

3. Hibeden faydalanan yatırımcılar ödeme için talepte bulduklarında; proje sonucu yapılan tesis, yürürlükte olan mevzuat ve/veya sözleşme sonrası yayımlanmış mevzuatla [5996 sayılı Kanun, 6331 sayılı Kanun, 2872 sayılı Kanun (Süt toplama merkezleri hariç), 25902 sayılı ve 10/8/2005 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik, 27/12/2011 ve 28155 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği ile yatırım konusuyla ilgili diğer mevzuat] uyumlu olmalıdır.

4. Yatırımcılar mevcut işletmeleri için kapasite artırımını ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde başvuruda bulunmuşlarsa yukarıda belirtilen mevzuata uygun olarak hazırlanmış mevcut belgelerini veri giriş sistemine yüklemeleri gerekmektedir.

a.3 Süt ve süt ürünlerine yönelik yatırımlar

1. Süt ve süt ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Proje, uygulama sonunda gerekli olan ulusal izin ve ruhsatlara sahip olmalıdır.

3. Mevcut işletmede üretim sırasında oluşan peynir altı suyunun süt ürünü olarak değerlendirilerek ekonomik değerinin artırılması için yapılacak proje başvuruları da kabul edilecektir.

a.4 Süt toplama merkezlerine Yönelik Yatırımlar

1. Yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Hem mevcut bir süt işleme tesisi olan yatırımcılar hem de mevcut işletmesi olmadığı halde sadece süt toplama merkezleri kuracak olan yatırımcılar proje başvurusunda bulunabilirler.

3. Başvuru sahiplerinin mevcut süt işleme tesisi için kuracakları süt toplama merkezinin/merkezlerinin toplam kapasitesi mevcut işletmenin kapasite/ekspertiz raporunda belirtilen günlük süt işleme kapasitesinden fazla olamaz.

4. Süt toplama merkezlerinde çiğ sütün toplanması, süzülmesi, soğutulması ve uygun şartlar altında depolanması ön koşuldur.

5. Bu tesislerde süt; günlük toplanacaksa +8°C’den, günlük toplanmayacaksa +6°C’den yüksek olmayan sıcaklıklarda muhafaza edilmelidir.

6. Çiğ süt toplamada kullanılan tesisin yeri/yerleri ile tankın konacağı parselin/parsellerin mülkiyeti proje sahibine ait olmalı veya başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yıllık kira sözleşmesi bulunmalı, başvuru sahibi bu belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklemeli ve hibe sözleşmesi aşamasında noter onaylı kira sözleşmesini il müdürlüğüne sunmalıdır. Elektrik ve su tesisatları abonelikleri başvuru sahibi adına olmalıdır.

7. Süt toplama merkezleri konteynır gibi taşınabilir yapılar olabilir.

8. Çiğ süt toplamada kullanılan, süte temas edecek tankların en az 250 L/gün kapasitede olması, yeni olması, otomatik temizleme sistemine sahip olması, entegre sıcak su kaynağı ile süt kamyonuna süt transferini sağlamak için entegre süt pompasına sahip olması ve kullanılacak tankların yüzeylerinin, “Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği” ve “Gıda Hijyeni Yönetmeliği” hususlarına uygun, bakımlı, kolay temizlenebilir, gerektiğinde dezenfekte edilebilir olması gerekir. Ayrıca sütün kabulü sırasında değer tespiti yapacak makine ve ekipmanlar hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

9. Tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılacak başvurularda parsel/parseller ve abonelikler ortaklarının adına kayıtlı olabilir. Bu taktirde ortakların tesisin kendi adlarına kayıtlı parselde/parsellerde kurulmasına, başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yıl süresince faaliyet göstermesine ve aboneliklerle ilgi tüm harcamaların kendilerince karşılanacağına dair rızalarının olduğu noter onaylı muvafakatname hibe sözleşmesi aşamasında il müdürlüğüne sunulmalıdır.

10. Projelendirilecek süt toplama tesisi/tesisleri:

- ✓ Faaliyette bulunan işletmeler için;
  - a) İşletmelerin kurulu bulunduğu il sınırları,
  - b) Tüzel kişi başvurularında tüzel kişiliğin ana sözleşmesi ve/veya tüzüklerinde belirtilmiş olan faaliyet alanları,
- ✓ Süt işleme ile ilgili mevcut işletmesi bulunmayan ancak süt toplama amaçlı yeni tesis kuracak tarımsal amaçlı örgütler için ana sözleşmeleri ve/veya tüzüklerinde belirtilmiş olan faaliyet alanları,

içerisinde olmalıdır.

b. Tarımsal Ürünlerin Depolanmasına Yönelik Yatırımlar (Çelik Silo ve Soğuk Hava Deposu)

1. Yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Yeni tesis niteliğindeki başvurularda konu kodu AİFG-B olmalıdır.

3. Mevcut bir tesisin bir ünitesi olarak yapılacak başvurularda yatırımın niteliği teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon; konu kodu ise AİFG-A olmalıdır.

4. Çelik silo konusunda;

a) Mevcut tesise ait yapı kullanma izin belgesinin başvuru ekinde sunulması gerekmektedir.

b) Yapı ruhsatı hibe sözleşmesi aşamasında sunulmalıdır.

c) Teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde sadece yenilenebilir enerji üretimi hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

5. Soğuk hava deposu;

a) Soğuk hava deposu konusunda teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde sadece yenilenebilir enerji üretimi, soğuk hava deposu ekipmanları ile soğuk hava deposunda depolanan ürünlerin pazara sevki öncesi tasnifi ve kasalanması için kullanılacak makine ve ekipmanların alımı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

b) Yeni tesis niteliğinde yapılan başvurularda da soğuk hava deposunda depolanan ürünlerin pazara sevki öncesi tasnifi ve kasalanması için kullanılacak makine ve ekipmanların alımlarına yönelik gider kalemleri destek kapsamında yer alır.

c. Tarımsal Üretime Yönelik Sabit Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu AİFG-C olmalıdır.

c.1. Tarımsal üretime yönelik ahır ve ağıl yatırımları

1. Tüm niteliklerde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Ancak büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda Bakanlığımız üretim planlamasına göre su kısıtı olan Tebliğde belirtilen yerlerde yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğinde yapılan başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

2. Projede yer alacak tesis en az 5 büyükbaş ya da en az 25 küçükbaş hayvan kapasiteli olmalıdır.

3. Başvuru sahibinin kendisine ait olan veya nihai rapor aşamasında edineceğini taahhüt edeceği hayvan varlığı büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için proje kapasitesinin %50'sinden, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için proje kapasitesinin %40'ından az olamaz. Var olan hayvan sayısı bilgisi ve/veya taahhütname başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenir.

4. İzleme süresi sonunda başvuru aşamasında taahhüt edilen proje kapasitesine ulaşılması gerekmektedir. İl proje yürütme birimi tarafından yapılacak son kontrolde taahhüt edilen proje

kapasitesine ulaşılmadığının tespiti halinde hibe sözleşmesi hükümlerince fesih işlemleri başlatılır.

5. Tesis tamamlandığında alınması gerekli yasal izin ve ruhsatlardan yatırımcı sorumlu olup bu hususta proje kapasitesi ve hayvan sayısına göre zorunlu olarak bulunması gereken alanlar projede planlanmalıdır.

6. Damızlık hayvan yetiştiriciliği projelerinde hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar: Gübre yönetimi için; gübre sıyırıcısı, gübre karıştırıcısı, gübre pompası, süt üretimi için; bilgisayarlı sürü yönetimine sahip sağım ünitesi veya komple sistem süt sağım ünitesi, seyyar süt sağım makinesi, süt soğutma ve depolama tankı (Sütü en az 2 gün depolayacak kapasitede olacaktır.), sürü yönetimi için; başvuru aşamasında taahhüt edilen hayvan varlığı üzerinden belirlenen kapasiteyle orantılı; mastitis tespit cihazı, kızgınlık tespit sistemi, ineklerde doğum takip sistemi, üreme ve tohumlama takibi, muayene, aşı ve tedavi işlemleri, süt takibi sistemleri, yem üretimi için; yem karma (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem kırma/ezme makinesi (elektrikli/şaftlı), suluk, otomatik süt sağım robotu, otonom buzağı besleme robotu, otonom yem itme robotu, otonom gübre sıyırma robotu, ısıtma ve soğutma için klimalar, hayvan bakım aracı (travay), padok (Rulo/tabaka yatak, yatak durak demiri/yatak demir sistemleri ve/veya yemlik kilidi), gübre seperatörü, sıvı gübre tankeri, havalandırma ve serinletme fanları, otomatik hayvan kaşıma fırçası (kaşağı), balya makinesi ve silaj makinesi, yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, kantar hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

7. Büyükbaş besi yetiştiriciliği projelerinde hibe kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar: Gübre yönetimi için; gübre sıyırıcısı, gübre karıştırıcısı ve gübre pompası, yem üretimi için; yem karma makinesi (sabit/hareketli/elektrikli/şaftlı), yem kırma/ezme makinesi (elektrikli/şaftlı), suluk, hayvan bakım aracı (travay), padok (Rulo/tabaka yatak, yatak durak demiri/yatak demir sistemleri ve/veya yemlik kilidi), havalandırma ve serinletme fanları, otomatik hayvan kaşıma fırçası (kaşağı), gübre seperatörü, balya makinesi, silaj makinesi, kantar, sıvı gübre tankeri, yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, ısıtma ve soğutma için klimalar hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

8. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği projelerinde; yem deposu (üstü kapalı), gübre deposu, yem deposu, soğutma sistem odası ve yıkama ünitesi yapımı isteğe bağlı olup zorunlu olmayan alanlardır. Suluk, seyyar/sabit süt sağım ünitesi ve süt soğutma tankı, gübre sıyırıcı, gübre karıştırıcı, gübre pompası, süt soğutma ve depolama tankı, yemlik, kantar, yem kırma-ezme makinesi, yem karma makinesi, yemleme bandı (konveyör)/elektrikli raylı yem karma-dağıtma makinesi, balya makinesi, silaj makinesi, koyun kırkma makinesi isteğe bağlı bütçelendirilebilir.

9. Alınacak makine ve ekipmanlar, işletmenin kapasitesi ile uyumlu olması koşuluyla hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

10. Ayrı bölümlerde yer alması şartıyla, koyun ve keçi yetiştiriciliği aynı tesiste projelendirilebilir.

c.2. Kapalı ortamda bitkisel üretime yönelik yatırımlar

1. Bu başlık altında sadece yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon yatırım niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

2. Modern sera konusunda ekonomik yatırımlar kapsamında belirtilen kriterler geçerlidir.

3. Yüksek tünel; mahya yüksekliği 4,5 metreye kadar olan, bağımsız veya bloklar halinde yapılabilen, konstrüksiyonunda galvaniz profil ve/veya galvaniz boru kullanılarak inşa edilmiş; meyve, sebze ve süs bitkisi yetiştiriciliğinin yapıldığı testistir.

4. Yüksek tünelde süs bitkisi yetiştiriciliği; dış mekân, iç mekân, kesme çiçek ve soğanlı yumru bitki yetiştiriciliğini kapsar.

5. Yüksek tünel inşasında kullanılan konstrüksiyon ve diğer yapı elemanları, altyapı işleri, beton işleri, örtü malzemesi ve ekipmanları hibeye esas proje giderleri olarak değerlendirilir.

6. Yeni tesis yatırım niteliğindeki yüksek tünel başvuruları; sulama sistemleri ve gübreleme sistemini bir bütün olarak içermelidir.

a) Tesis en az 0,5 dekar, en fazla 10 dekar büyüklüğünde olabilir.

b) Örtüaltı Kayıt Sistemi Yönetmeliğine uygun olarak ÖKS'ye kayıt yaptırılması gerekir. ÖKS kayıt belgesi nihai rapor ekinde il müdürlüğüne sunulur.

c) Projelendirilmek istenildiği takdirde tesisin ısıtma sistemi; katı yakıtlı bir sistem olabileceği gibi yenilenebilir enerji sistemlerini de içerebilir. Hibeye esas proje giderleri arasında, ısıtma sisteminin yanında izolasyon sistemleri ve ısı pompası da uygun giderler kapsamında kabul edilir.

7. Hâlihazırda üretim yapılan yüksek tünelde yenilenebilir enerji, sulama sistemleri, otomasyon sistemleri (havalandırma), gübreleme sistemleri, ısıtma sistemleri, ısı perdesi ve sera örtüsü, tesisin tarımsal üretim kapasitesiyle uyumlu olması şartıyla hibe kapsamında değerlendirilir. Örtü malzemesi olarak en az 36 ay ömürlü malzeme kullanılmalıdır.

8. Teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda ısıtma sistemi olarak yenilenebilir enerji üretim kaynakları projelendirildiğinde dekar başı maliyet, yüksek tünelde dekar başı maliyetin en fazla %30'u; yenilenebilir enerji üretim hariç otomasyon sistemleri (havalandırma), sulama sistemleri, gübreleme sistemi, ısıtma sistemi, ısı perdesi ve sera örtüsü bir bütün olarak projelendirildiğinde ise dekar başı maliyet, ısıtma sistemi bulunmayan ya da katı yakıtlı yüksek tünelde dekar başı maliyetin en fazla %60'ı olmalıdır. Sulama, gübreleme ve havalandırma ekipmanlarından herhangi birini içeren mevcut tesisler için teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda tesiste eksik olan sulama, gübreleme ve havalandırma ekipmanlarından herhangi biri için başvuruda bulunulabilir. Bu durumda her bir ekipman için dekar başı maliyetin en fazla %15'i olmalıdır.

9. Yüksek tünelde dekar başı maliyet:

a) Isıtma sistemi kullanılmadığında en fazla 450.000 TL/daa

b) Isıtma sistemi olarak katı yakıtlı bir sistem kullanıldığında en fazla 475.000 TL/daa

c) Isıtma sistemi olarak yenilenebilir enerji üretim kaynakları kullanıldığında en fazla 550.000 TL/daa'dır.

10. Yüksek tünel için özel pozlar ve referans fiyatlar uygulama rehberinde yer almaktadır.

c.3. Yağmur hasadı için jeomembran gölet yapımına yönelik yatırımlar

1. Yeni tesis niteliğinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

2. Bu kapsamda yapılacak başvurular; tarımsal kullanım amaçlı olarak yüzey akışı sularını depolayan ve su bütçesi üzerinde baskı oluşturmeyen, kazı yeri 2 m derinliğinde, topografik koşullara göre 9,5-12 m genişlik ve/veya uzunluk olacak şekilde 100 m³ su alacak havuz boyutlarına sahip yağmur hasadı sistemlerinin uygulanması ve yaygınlaştırılması projelerini kapsamaktadır.

3. Başvuruda sunulması zorunlu izin ve ruhsatlar, başvuru sahibi ile ilgili bilgi ve belgeler, plan, proje, raporlar ve maliyet konuları uygulama rehberinde verilmiştir.

ç. Kültür Mantarı Üretimine Yönelik Yatırımlar

1. Konu kodu AİFG-Ç olmalıdır.

2. Bu başlık altında tüm yatırım niteliklerindeki kapalı ortamda bitkisel üretim tesislerine yönelik başvurular kabul edilecektir.

3. Kültür mantarı yetiştiriciliğine yönelik gerekli makine ekipmanların alımı uygun harcama kapsamında değerlendirilir.

4. En az 100 (yüz) m²'lik kapalı alanda ve en az 2 kat ranza veya diğer sistemlerin uygulandığı, 15-20 ton/yıl kompost, sırt pompası, sulama sistemi, birer adet vantilatör, aspiratör, higrometre ve termometre içeren tesis yapımına yönelik projeler hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

d. Yenilenebilir Enerji Tesisleri Yapımına Yönelik Yatırımlar

1. Proje sadece yenilenebilir enerji üretimi konusunda bütçelendirilmişse konu kodu AİFG-D olmalıdır.

2. Bu başlık altında kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyonu yatırım niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Yenilenebilir enerji kaynağı kullanılacak bütün yatırım konularında yenilenebilir enerji üretimi, mevcut veya Tebliğ kapsamında kurulacak yeni tesisin kapasite/ekspertiz raporunda hesaplanan yıllık enerji ihtiyacının en az %51'ini en fazla %110'unu karşılayacak şekilde projelendirilmesi halinde hibe desteğinden faydalandırılır.

4. Elde edilen enerjinin, mevcut veya Tebliğ kapsamında kurulacak yeni tesisteki enerji ihtiyacının %110'unu aşması durumunda elde edilen toplam enerji ile tesiste ihtiyaç duyulan enerji oranlanarak hibe ödemesi yapılır. Bu oranların dışında kalan kısımlar aynı katkı olarak karşılanır.

5. Başvuruya esas yatırım projesinin bir ünitesi yenilenebilir enerji üretimi ünitesi ise mücbir sebepler kapsamında, uygulamanın herhangi bir aşamasında, projede öngörülen kurulu gücün %51'in altına düşmesi ve bu durumun da resmi belgelerle ispat edilmesi halinde, yenilenebilir enerji üretimi ünitesine ait giderler hibeye esas proje tutarından düşürülerek yatırımın geri kalan kısmı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

6. Bağlantı anlaşmasında belirtilen gücün, bağlantı izni ve ruhsatı veren kurumdan kaynaklanan sebeplerle, projede öngörülen kurulu gücün %51'in altına düşmesi ve bu durumun da ilgili kurumdan alınmış resmi belgelerle ispat edilmesi halinde, gerekçeleriyle birlikte tespit tarihinden itibaren 1 (bir) ay içerisinde yatırımcının talep etmesi, il müdürlüğünün mevzuata uyarlılığını inceleyerek il proje yürütme biriminin uygun rapor düzenlemesi ve İl Müdürünün de raporu onaylaması halinde, gerekli belgeler Genel Müdürlüğe gönderilir. Genel Müdürlüğün de talebin mevzuata uyarlılığını tespit ederek talebi uygun görmesi halinde sözleşme tasfiye edilir ve yatırımcının teminatı iade edilir.

7. Kurulu güç mevcut trafo üzerinden değil işletmeye ait kapasite/ekspertiz raporundaki mevcut makinelerin çalışma süreleri ve güçleri üzerinden hesaplanır.

8. Elde edilen enerjinin ulusal şebekeye bağlanması şarttır.

9. Jeotermal enerji kaynağı için kiralama yapılabilir. Kiralama süresi başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yılı kapsmalıdır. Kiralama bedeli ise hibe desteği kapsamında değerlendirilmez. Tesisin bulunduğu parselde yer alan jeotermal nakil hattı hibe desteği kapsamında olup parsel dışındaki nakil hattı hibe desteği kapsamı dışındadır.

10. Ayrıca yenilenebilir enerji tesisi projesi, yaylacı ve göçer faaliyetleri kapsamında büyükbaş veya küçükbaş hayvan yetiştiriciliği veya arıcılık ve arı ürünleri üretimi ile bitkisel üretim yapan küçük ölçekli aile işletmelerinin kendi enerji taleplerini karşılamak amacıyla 5 kW ya kadar off-grid sistem (PV'ler aracılığıyla üretilen fazla enerjiyi akülerde depolayan, şebekeye bağlı olmayan solar fotovoltaik sistemler) kurulmasını içerebilir.

4.4.2. Arıcılık Ve Arı Ürünlerine Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu AÜİP olmalıdır.

2. Bu başlık altında yeni tesis, kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyonu niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Ayrıca şebekeden bağımsız solar fotovoltaik (off-grid) sistemler konusunda proje kabulü yapılacaktır.

4. Arıcılık yatırımları kapsamında,

- ✓ Bal ve diğer arı ürünlerinin üretimine yönelik 30 (otuz) ile 500 (beş yüz) kovan aralığındaki işletmeler,
- ✓ Ana arı üretimine yönelik yatırımlar,
- ✓ Bal ve diğer arı ürünlerinin işlenmesi ve paketlenmesine yönelik tesisler

desteklenecektir.

5. Bu konu başlığı altında; arı ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması için müşteriler inşası, arıcılıkla ilgili ekipman alımı, çiftlik içerisinde balın işlenmesi ve paketlenmesi için işleme ve paketlenme hatları satın alınması veya mevcut hatların modernizasyonu, lisanslı üreticiler tarafından ana arıların üretilmesi için yetiştirme

istasyonlarının kurulması ve donatılması, işleme ve paketlemeye yönelik tesis kurulumlarında tesisin öz tüketimi için yenilenebilir enerji üretimi amacıyla inşaat işleri ile makine ve ekipman alımları destek kapsamındadır.

6. Hibe desteği kapsamında kovan alımı yapılan projelerde arılı kovan sayısı nihai rapor aşamasında başlangıçta taahhüt edilen sayının en az %20'si, izleme süresi sonunda ise %100'ü olmalıdır.

7. Sadece arıcılık için proje başvurusunda bulunan yatırımcılar;

- Başvuru aşamasında AKS (Arıcılık Kayıt Sistemi)'ye kayıtlı olduğunu gösteren belge sunulmalıdır. Başvuru sahibinin proje sunduğu il ile AKS'de kayıtlı olduğu il aynı olmalıdır.
- Kendi enerji taleplerini karşılamak amacıyla 5 (beş) kW'a kadar off-grid sistem kurulumunu içeren yenilenebilir enerji üretim sistemi başvurusu yapılabilir.

8. Bal ve diğer arı ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması için yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon yatırım niteliğinde proje sunulması halinde yatırım yerinin mülkiyeti yatırımcıya ait olmalı ya da yatırım yeri kiralanmış ise, kiralama süresi yatırım için başvuruların başladığı tarihten itibaren en az 7 (yedi) yılı kapsamalıdır.

9. İşletme kapasitesine uygun olmak şartıyla, hibe kapsamında değerlendirilen makine, ekipman ve malzemeler uygulama rehberinde belirtilmiştir.

10. Fondan arı yemi makinesi sadece tarımsal amaçlı örgütler için hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

11. Arı kolonisi alımları hibe desteği kapsamında değildir.

12. Ödeme aşamasında yatırımcının AKS'ye kaydedilmiş güncel kovan sayılarını gösterir belge istenir.

4.4.3. Bilişim Sistemleri Ve Eğitimi Yatırımları (Akıllı Tarım Uygulamaları)

1. Başvurular için konu kodu BSY olmalıdır.

2. Bu başlık altında uygulama rehberinde yer alan akıllı tarım uygulamaları ile tarımsal bilişim ve çiftlik bilgi sistemi uygulamaları konularında, mevcut tesislerin teknoloji yenileme ve/veya modernizasyonu niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Zirai insansız hava araçları sadece tarımsal amaçlı örgütler için hibe desteği kapsamında değerlendirilecektir.

4. Destek kapsamındaki gider kalemleri uygulama rehberinde belirtilmiştir.

4.4.4. El Sanatları (Zanaatkârlık) Ve Katma Değerli Ürünlere Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu ESKÜ olmalıdır.

2. Bu konuda, işletme binaları ve üretim tesisleri; yerel gıdalar ve tarımsal ürünlerin üretilmesi, işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması konularında yeni tesis, kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyonu niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. İşletmenin öz tüketimi için yenilenebilir enerji üretimine yönelik yatırımlar hibe desteği kapsamındadır.

4. Bitkisel ürünlerin birincil üretimi bu kapsamda değerlendirilmez.

5. Destek kapsamındaki zanaatkârlık (el sanatları) faaliyetleri ve ürünleri ile katma değerli ürünler uygulama rehberinde belirtilmiştir.

4.4.5. İpek Böceği Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu İPY olmalıdır.

2. Bu başlık altında yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyonu niteliğindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Üretim amaçlı yapılacak tesis, üretilen kozaların depolanması ve kurutulması için gerekli alanı da içeren 3 ve/veya daha fazla katlı kerevet ile besleme yapılabilecek şekilde olmak üzere tekli besleme evlerinde minimum 2,80 metre, toplu besleme evlerinde minimum 3,20 metre tavan yüksekliğine ve tekli besleme evlerinde en az 100 m² toplu besleme evlerinde en az 500 m² brüt alana sahip olmalıdır.

4. İpek böceği yetiştirilecek dut bahçelerinin kurulumu ve beslenme evi yapımı da hibe desteği kapsamındadır.

5. İpek böcekçiliği projesinin tamamlanmasından sonra nihai rapor ekinde İKS (İpek Böcekçiliği Kayıt Sistemi) kayıt belgesinin sunulması gerekmektedir.

4.4.6. Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu SÜY olmalıdır.

2. Bu başlık altında iç sularda ve toprak havuzlarda üretim faaliyetlerini içeren tüm yatırım niteliklerindeki başvurular kabul edilecektir.

3. Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımlar kapsamında iç sularda ve toprak havuzlarda yetiştiricilik konusunda hibe desteği verilen türler bu başlık altında da hibe desteği verilecek türler olarak kabul edilir.

4. Hibeye esas bütçe kapsamında değerlendirilecek kalemler Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımlar kapsamında karada su ürünleri yetiştiricilik tesisleri, kuluçkahaneler ile kapalı devre sistem için hibe desteği kapsamında değerlendirilecek makine ve ekipmanlar başlıkları altında belirtilmiştir.

4.4.7. Tarımsal Amaçlı Örgütler İçin Makine Parkı Yatırımları

1. Başvurular için konu kodu MP olmalıdır.

2. Yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

3. Tarımsal amaçlı örgütler için ortak ihtiyaçlarına hizmet edecek makine parkları yatırımları konusunda yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde proje kabulü yapılacaktır. Birincil ve ikincil üretim yatırımlarını kapsayan makine ekipmanlar uygun harcama kapsamındadır.

4. Makine ve ekipmanın muhafazası için bina inşası ile hizmet verilmesi öngörülen yerde mevcut potansiyel için yeterli sayıda ve uygun ölçüde makine ekipman alımına yönelik proje sunulabilir.

5. Projede yer alan inşaat işleri ile makine ve ekipman alımları, başvuru yapan üretici örgütünün faaliyet alanlarıyla ilgili olmalıdır.

6. Bu kapsamda verilecek desteklerle, makine ekipmanların üretici örgütü tarafından ortaklara kiralanması suretiyle ortakların müşterek kullanımının sağlanmasını amaçlamaktadır. Üretici örgütünün kendi bünyesinde sabit olarak tesis edeceği ve/veya kullanacağı makine ekipmanlar destek kapsamında olmayacaktır.

4.4.8. Tıbbi Ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliğine Yönelik Yatırımlar

1. Başvurular için konu kodu TABY olmalıdır.

2. Bu başlık altında, tıbbi ve aromatik özelliği olan bitkilerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması için tüm yatırım niteliklerindeki başvurular kabul edilecektir.

3. En az 5 dekar lavanta, biberiye, kekik gibi tıbbi ve aromatik bitkisel ürün ekimi olan çiftçilere; en az 250 kg/yıl yağ işleme kapasiteleri olması koşuluyla veya nihai rapor aşamasında bu kapasiteye ulaşacaklarını başvuru sırasında taahhüt etmeleri şartı ile üretimleriyle orantılı bir adet distilasyon kazanı, soğutucu eşanjörü, su separatörü, yağlı su toplama tankı, yakıt tankı ve su pompası satın alımları ile tesis inşası konusunda hibe desteği verilecektir. Nihai rapor ekinde ulaşılan kapasite ile ilgili olarak kapasite/ekspertiz raporu ibraz edilmelidir.

4. **Destek kapsamında olan tıbbi aromatik bitkiler:** Adaçayı, alıç, aloe vera, altın otu, anason, aronya, aslanpençesi, aspir, biberiye, civanperçemi, çakşır, çemen, çobançantası, çörekotu, çöven, dağ çayı, defne, dereotu, dededeni, domuz turpu, ebegümece, ekinezya, eşek hıyarı, fesleğen, geven, goji berry, göl soğanı, gümüş düğme, hardal, haşhaş, hatmi, hint yağı, hodan, hünnap, ihlamur, ısırgan otu, kapari/kebere, karaasma, karabuğday, karahindiba, kekik, kırmızı biber, kısa mahmut, kimyon, kişniş, kuşburnu, kuzukulağı, lavanta, maydanoz, mayıs papatyası, melek otu, Meryem ana, mersin, meyankökü, nane, nezle otu, oğul otu, öksürük otu, pelin, pire otu, rezene, safran, salep, sarı kantaron, sarımsak, sumak, şerbetçiotu, şeker otu, şevketi bostan, üzerlik otu, vanilya, yaban mersini, yağ gülü, yüksükotu, zencefil ve zerdeçaldır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. GİDER KALEMLERİ

5.1. HİBE DESTEĞİ VERİLEN GİDER KALEMLERİ

Projede yer alan gider kalemleri öncelikle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı inşaat ve tesisat birim fiyatları listelerinde yer almalı, anılan Bakanlığın listelerinde yer almaması halinde diğer kamu kurum ve kuruluşları pozları kullanılmalıdır. Bu listelerde bulunmayan pozlar için referans fiyat komisyonu tarafından belirlenen referans fiyatlar kullanılabilir.

5.1.1. İNŞAAT İŞLERİ ALIM GİDERLERİ

a) İnşaat işleriyle ilgili mimari, statik, elektrik, sıhhi tesisat ve çevre düzenlemesine ait uygulama projeleri ile bu projelere ait metraj ve keşif özetlerinin imzalı suretlerinin incelenmek üzere hibe sözleşmesi ekinde sunulmuş olması gerekir. Bu uygulama projelerini hazırlayan kişinin ilgili meslek odasına kayıtlı olması şarttır.

b) Hayvan yetiştiriciliğine yönelik başvurularda bakıcı evi için hibeye esas tutar 250.000 (iki yüz elli bin) Türk Lirasını aşamaz.

c) Yapılarda tüm alanların kullanım amacı belirlenmiş ve yatırım amacı ile uyumlu olmalıdır. Aksi durumda ilgili harcamalarda kesinti yapılabilir veya yapının tamamı hibe desteği dışında değerlendirilebilir.

ç) Projede idari alan planlanmış olması halinde bu alanın büyüklüğü yatırımın kapasitesi ve tam zamanlı çalışan sayısı ile orantılı olmalıdır. İhtiyaç fazlası büyüklükte planlama yapıldığının tespit edilmesi durumunda, ilgili binanın tamamı hibe desteği dışında değerlendirilecektir.

d) Avan proje, başvuruya konu tesise ait vaziyet planı ile tesisin ihtiyaçlarına göre elde edilen verilere dayanılarak hazırlanan, konu ile ilgili proje müellifleri tarafından imzalanmış mimari proje ve makine yerleşim planı ile mimari projeye uygun inşaat, elektrik ve sıhhi tesisat yaklaşık maliyetleri ya da toplam inşaat alanının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının inşaat ve tesisat birim fiyatları ile hesaplanan yaklaşık maliyetin yer aldığı projedir.

e) Avan proje ile başvurulması halinde başvuru aşamasında konu ile ilgili proje müellifleri tarafından imzalanmış mimari proje ve makine yerleşim planı sunulacaktır. Avan projede imzası bulunan konu ile ilgili proje müelliflerinin ilgili meslek odalarına kayıtlı olması zorunlu değildir. Ancak başvuru aşamasında konu ile ilgili proje müelliflerine ait diplomaların veri giriş sistemine yüklenmesi gerekir. Mimari projeye uygun inşaat, elektrik ve sıhhi tesisat yaklaşık maliyetleri ya da toplam inşaat alanının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının inşaat ve tesisat birim fiyatları ile hesaplanan yaklaşık maliyeti başvuru dosyasında bulunmalıdır. Bu projelerde onay şartı aranmaz.

f) Tatbikat projesi ile başvurulması halinde; mimari, statik, elektrik, sıhhi tesisat vb. projeler ile bunların ayrıntılı metraj ve yaklaşık maliyetlerinin sunulmuş olması gerekir. Aşağıdaki hususları taşımayan proje evrakı reddedilecektir:

1. Detaylı metraj cetveli ilgili odaya kaydı bulunan mühendis/mühendisler (Harcama kalemlerine göre inşaat mühendisi, mimar, elektrik mühendisi ya da makine mühendisi) tarafından imzalanmış, tarih atılmış ve kaşelenmiş olmalıdır. Mühendislere ait oda kayıt belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sisteminin ilgili kısmına yüklenmelidir.

2. Elektrik tesisat projeleri ve mekanik projeler ilgili odaya kaydı bulunan proje müellifi tarafından imzalanmış, tarih atılmış ve onaylanmış olmalıdır. Müelliflere ait oda kayıt belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sisteminin ilgili kısmına yüklenmelidir.

5.1.2. MAKİNE, EKİPMAN VE MALZEME ALIM GİDERLERİ

a) Tatbikat projesi ile başvurulması halinde makine ve ekipman listesi ile yerleşim planı ilgili odaya kaydı bulunan proje müellifi tarafından imzalanmış ve kaşelenmiş olmalıdır. Müelliflere ait oda kayıt belgeleri başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmelidir.

b) Makine ve ekipman ile ilgili düzenlenen teknik şartname başvuru aşamasında sunulur. Makine, ekipman ve malzeme alım giderlerine ait teknik şartnameyi, metraj ve keşfi, makine yerleşim planını ve bina büyüklüğü ile alınan makinelerin uyumlu ve üretim aşamalarında gerekli olduğuna dair raporu hazırlayan ve tasdik eden kişilerin ilgili meslek odasına kayıtlı olmaları şarttır.

5.2. AYNİ KATKILAR

a) Proje sahipleri tarafından taahhüt edilen ayni katkı, mutlaka bir iş karşılığı olmalı ve bütçe büyüklüğü ile birlikte iş kalemi olarak hibe başvuru formu bütçe tablolarında belirtilmelidir. Bu nedenle de hibe başvuru formu ve bütçe tablolarının ayni katkı bölümlerinde yapılması planlanan işler mutlaka ayrıntılı olarak belirtilmelidir.

b) Yatırımcının inşaat ile ilgili ayni katkısı gerçekleşmeden ve inşaat bir bütün olarak tamamlanmadan makine, ekipman ve malzeme alımı ile ilgili hibe ödemesi talep edilemez. Yatırımcının makine, ekipman ve malzeme alımı için taahhüt ettiği ayni katkı yerine getirilmeden makine, ekipman ve malzeme alımı ile ilgili hibe desteği talep edilemez.

ALTINCI BÖLÜM 6. BAŞVURU AŞAMASI

6.1. BAŞVURU ZAMANI

- Başvurular 3/1/2024 tarihinde başlayıp 19/2/2024 tarihi saat 23:59'da sona erecektir.
- Son başvuru tarihi bitiminde veri giriş sistemi başvurular için veri girişine kapatılır.
- Yapılan başvurular son haliyle işleme alınır.
- Başvuru süresi içerisinde işlemleri tamamlanmayan başvurular kabul edilmeyecektir.
- Son başvuru tarih ve saatinden sonra sistem üzerinden girişi yapılmamış olup il müdürlüğüne elden getirilen başvuru dosyaları kabul edilmeyecektir.

6.2. BAŞVURULACAK ADRES

Program ile ilgilenen gerçek ve tüzel kişiler başvurularını www.tarimorman.gov.tr internet adresinden yaparlar.

6.3. BAŞVURU ŞEKLİ

Veri giriş sistemi üzerinden yapılacak başvurular için;

- Gerçek kişi başvurularında başvuru sahibinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması zorunludur. Başvuruların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ile yapılması şarttır.
- Tüzel kişi başvurularında başvurunun vergi numarası ile yapılması şarttır.
- Gerçek ve tüzel kişi başvurularında başvuru sahibinin işlerini yürütmesi için birini yetkilendirmiş olması durumunda yetkilendirdiği kişinin de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması zorunludur.

A- Veri Giriş Sistemi Üzerinden Başvuru Yapılması

Adım-1

Bakanlık resmi web sayfasının (www.tarimorman.gov.tr) sağ kısmında yer alan “Hızlı Erişim” sekmesinden “KKYDP Başvuru” linki üzerinden giriş yapılır.

Adım-2

www.tarimorman.gov.tr adresinden üyelik kaydı yapılır. Sistemden gelecek otomatik aktivasyon postası aktive edildiğinde üyelik kaydı tamamlanmış olur.

Adım-3

Sisteme giriş yapılarak indirilen “Başvuru Formu” ve “İşletme Planı” doldurulur ve tekrar yüklenir.

Adım-4

“Başvuruların İdari Uygunluk Kontrol Listesi” dikkate alınarak hazırlanan belge ve dokümanlar sisteme yüklenir.

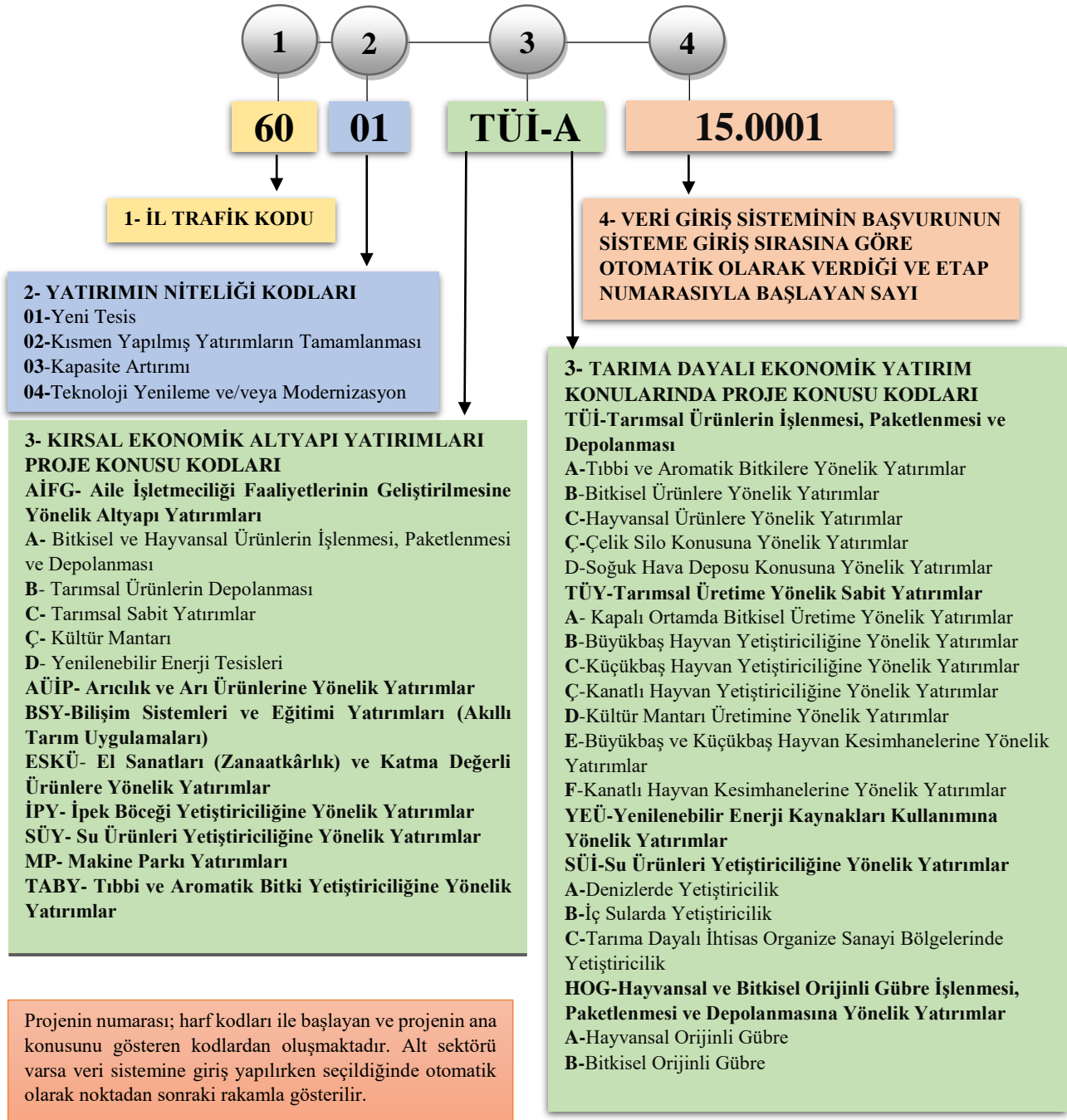
Adım-5

Başvuru sahibi tarafından gerekli kontroller yapıldıktan sonra “Başvuruyu Tamamla” butonu ile başvuru tamamlanır.

6.4.BAŞVURU NUMARASI

- a) Başvurular veri giriş sistemi üzerinden yapılacağından başvuru numarası sistem tarafından otomatik olarak aşağıda yer alan şemaya göre verilecektir.
- b) Başvurularda konu kodu doğru kodlanmalıdır. Aksi halde proje başvurusu reddedilir.
- c) Yatırımcı, il müdürlüğü ile yapacağı bütün yazışmalarda proje numarasını kullanacaktır.

60.01.TÜİ-A.15.0001

YEDİNCİ BÖLÜM

7. BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

7.1. BAŞVURULARIN İDARİ UYGUNLUK İLE BAŞVURU SAHİBİ VE PROJENİN UYGUNLUĞU AÇISINDAN İNCELENMESİ

a) Değerlendirme başlamadan önce il proje değerlendirme komisyonu üyeleri tarafından uygulama rehberinde yer alan “Tarafsızlık ve Gizlilik Belgesi” imzalanmalıdır.

b) Başvurular, il proje değerlendirme komisyonu tarafından, uygulama rehberinde yer alan Başvuruların İdari Uygunluk Kontrol Listesine ve Başvuru Sahibi ve Projenin Uygunluk Değerlendirme Tablosu kriterlerine göre değerlendirilir.

c) Başvuru aşamasında yüklenen belge, başvuru sahibinin/projenin karşılması gereken kriterlere haiz olmadığını gösterir bir belge ise bu durum başvurunun uygun olmadığı anlamına gelir ve hatalı belge ve/veya doküman kapsamında değerlendirilmez.

ç) Hatalı belge ve/veya dokümanı olan başvurulara ait “Başvuruların İdari Uygunluk Kontrol Listesi”nde yer alan belge veya dokümanların en fazla 5’inin hatalı olması durumunda hatalı belge ve/veya dokümanın düzeltilmesine izin verilir. Hatalı belge ve/veya doküman içeren başvurular, son başvuru tarihini takip eden 15 inci (on beşinci) günün sonunda il müdürlüğünün ilan panosunda ve internet sayfasında ilan edilir. Başvuru sahipleri bu ilanın yapıldığı günden itibaren 5 (beş) gün içinde veri giriş sisteminde yer alan hatalı belge ve/veya doküman tamamlama bölümünden doğru belge ve/veya dokümanlarını sisteme yüklerler. Eklenen belge ve/veya doküman son başvuru tarihinden sonraki bir tarihi içerebilir. Hatalı belge ve/veya doküman içeren başvuruların ilanının yapıldığı günden başlayan 5 inci (beşinci) günün sonunda sistem evrak eklemeye kapatılır ve bu tarihten sonra evrak kabul edilmez.

d) Başvuru Sahibi ve Projenin Uygunluk Değerlendirme Tablosunda bir cevabın “hayır” olması halinde başvuru reddedilerek hibe başvurusu ile ilgili değerlendirmeye son verilmelidir.

e) Başvuruya konu projelerin uygunluğunun Başvuru Sahibi ve Projenin Uygunluk Değerlendirme Tablosu kriterlerine göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu değerlendirme yapılırken bütün başvurularda, sunulan projenin verileri, işletmede istihdam edilen çalışan sayısı ve işletmenin yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosuna ilave edilir. Ticari faaliyete yeni başlayan ya da başlayacak olan gerçek ve tüzel kişilerde ise bilanço yerine sunulan projenin verilerine göre değerlendirme yapılır.

f) Başvuru sahibinin başvuru formunda belirtmiş olduğu yatırımın niteliği ve projenin konusu sunmuş olduğu projenin içeriği ile uyumlu olacaktır.

g) İl proje değerlendirme komisyonunca ön değerlendirmesi yapılan başvurular, merkez proje değerlendirme ve bütçe belirleme komisyonunca genel değerlendirme kriteri açısından değerlendirilir.

7.2. DEĞERLENDİRME SONUÇLARININ AÇIKLANMASI

a) İl müdürlükleri Genel Müdürlük tarafından kendilerine iletilen sonuçları, başvuru sahiplerine Genel Müdürlüğün kendilerine bildirdikleri tarihten itibaren 5 (beş) iş günü süreyle ilan panosunda listelerin askıya çıkarılması ve/veya resmi internet sitesinde yayımlanması suretiyle tebliğ eder. Başvuru sahiplerine ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz.

b) Başvurusu reddedilen başvuru sahiplerine tebligat yapılmaz. Ancak başvuru sahibinin yazılı olarak talep etmesi halinde başvuru sahibine geri bildirim belgesi il müdürlüğü tarafından kendisine sunulur.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. SATIN ALMA VE HİBE SÖZLEŞMESİ

8.1. SATIN ALMA

a) Hibe başvuru hazırlığı döneminde uygulama projelerinin, keşif ve metrajların doğru hazırlanmaması, hibe başvurusu hibe desteği kapsamında değerlendirilmiş olsa bile, yatırımcı ile hibe sözleşmesi imzalanmamasına neden olabilecektir.

b) Yatırımcılar tarafından hibe başvuru aşamasında yatırım büyüklüğünün tespiti amacıyla yapılmış olan fiyat araştırmalarının (fiyat listeleri, proforma faturalar vb.) sorumluluğu tamamen yatırımcılara ait olup yatırımcılar gerektiğinde idareye bu belgeleri ibraz etmekle yükümlüdürler.

c) Satın alma belgelerinin il müdürlüğü tarafından incelenmesi sonucu ortaya çıkan hibeye esas proje tutarının Tebliğde belirtilen alt limitin altında kalması sonucu yatırımcı ile hibe sözleşmesi imzalanmaz.

ç) Bütçe tabloları ve teknik şartnamelerde potansiyel yüklenici/tedarikçi firma unvanının yer alması halinde başvurular değerlendirmeye alınmaz.

8.2.HİBE SÖZLEŞMESİ

a) Hibe başvurusuna ait değerlendirmeler sonucunda projesi uygun bulunan başvuru sahipleri, potansiyel yatırımcı olarak hibe sözleşmesi akdine davet edilirler.

b) Hibe sözleşmesi aşamaları aşağıda belirtilmiştir.

Adım-1

Veri giriş sistemine yüklenmiş olan Başvuru Formu, İşletme Planı ve proje ile ilgili yüklenen diğer dosyalardaki dokümanların çıktıları alınır.

Adım-2

Başvuru dosyası düzenlenir. Başvuru formu, işletme planı ve eklerinde yer alan; resmî belgeler, taahhütnameler, diğer belge ve dokümanlar ile proje çizimleri sıralamaya uygun olarak dosyaya yerleştirilir. Tahmini iş planı, başvuru dosyasında başvuru formu, işletme planı ve eklerinden sonra yer almalıdır. Yatırım ile ilgili mevcut ve planlanan binaları gösteren vaziyet planını ve mahal listesini de içeren mimari projeler, statik projeler, elektrik tesisat projeleri, mekanik tesisat projeleri, metraj cetveli, tek hat şeması ile makine ve ekipman yerleşim planı ayrı bir dosya/klasörde verilmelidir. Başvuru formu ve işletme planının tüm sayfaları başvuru sahibi tarafından paraflanmış olmalıdır.

Adım-3

Başvuru dosyası, biri orijinal diğeri kopya olmak üzere, üzerlerinde “Orijinal” ve “Kopya” ibareleri yer alacak şekilde iki nüsha halinde hazırlanır.

Adım-4

İki nüsha halinde hazırlanan başvuru dosyası, ekleri ve satın alma dosyası (1 orijinal, 1 kopya) tek bir paket (zarf, kutu, ambalaj vb.) içerisinde yer alacak şekilde ve bu paketin üzerine “KKYDP 2023-2024 Başvuru Dönemi” ve “Tarıma Dayalı Yatırımlar Hibe Başvurusu” yazılarak teslim hazırlanır. Başvuru paketi, hibe sözleşmesi imzalanması aşamasında il müdürlüğüne elden teslim edilir.

Proje klasörü hazırlanırken hibe sözleşmesi ekleri ayrılar/indekslerle ayrılmalı ve bunların arasında ayrı bölümler halinde yer almalıdır. Destekleyici belgeler başvuru formunda belirtilen sırada ve her bir destekleyici belge üzerinde isminin yazılı olduğu bir A4 kâğıtla ayrılmış olarak dosyalanmalıdır.

Teslim aşamasında yapılan kontrollerde il müdürlüğü tarafından uygun bulunan dosyalar hibe sözleşmesi imzalanmak üzere kabul edilir.

c) Hibe sözleşmesinin eki olan tüm belgeler gerçek kişilerde başvuru sahibi veya vekalet verdiği kişi, tüzel kişilerde ise yetkilendirilen kişi tarafından imzalanarak/paraflanarak ve ayrı dosyalarda proje klasörünün içine yerleştirilmelidir. Proje klasöründe yeterli yer olmaması halinde mühendislik projeleri ayrı klasörlere konulmalıdır.

ç) Başvuru dosyasında, başvuru sahibi tarafından hazırlanan belge ve dokümanlara tarih atılmalıdır.

d) Veri giriş sisteminde yer alan belge ve dokümanlarla il müdürlüğüne teslim edilen başvuru dosyasında yer alan belge ve dokümanlar aynı olmalıdır.

e) Başvuru dosyası, ekleri ve satın alma dosyası gerçek kişilerde başvuru sahibinin kendisi veya noter onaylı vekâlet belgesine sahip vekili, tüzel kişilerde ise tüzel kişi adına imzaya yetkili kişi tarafından teslim edilmez ise başvuru kabul edilmeyecektir. Başvuru sahibi başvuru dosyasını il müdürlüğüne sunma aşamasında bu hususlara dikkat etmelidir.

f) Posta, faks, elektronik posta vb. yöntemlerle gönderilen ya da başka adreslere teslim edilen dosyalar kabul edilmeyecektir.

g) Tebliğde yer alan hibe sözleşmesi imzalama şartları ve yatırımın son tamamlanma tarihi dahil bütün hükümler yedek listeden çağırılan yatırımcılar için de geçerlidir, ayrıca ek süre talep edilemez. Hibe sözleşmesi imzalama aşamasında söz konusu yatırımcılardan bu konuda taahhütname alınacaktır.

ğ) Makine, ekipman veya malzemedeki kusurlar ya da bunları kullanıma hazır hale getirmedeki gecikmeler, çalışma hayatındaki anlaşmazlıklar veya faydalanıcının mali güçlükleri, mücbir sebep olarak nitelendirilemez. Eğer taraflardan biri, yükümlülüklerini mücbir sebepler nedeniyle yerine getiremiyorsa, sözleşme hükümlerini ihlal etmiş sayılmaz.

h) Hibe sözleşmesinin imzalanması sonrasında yapılacak haberleşmeler proje adı ile numarası belirtilmek suretiyle yazılı ve taahhütlü olarak, yatırımcının, veri giriş sisteminde yer alan resmi posta adresi üzerinden yapılacaktır. Adres değişikliği yazılı olarak bildirilmediği takdirde veri giriş sisteminde yer alan adrese yapılan gönderiler taraflara bildirilmiş sayılacaktır. Ayrıca UETS (Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi) üzerinden yapılan gönderiler de taraflara bildirilmiş sayılacaktır. Sermaye şirketlerinin (anonim ve limited şirketlerin) Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) hesap sahibi olması zorunludur.

8.3. HİBE SÖZLEŞMESİ AŞAMASINDA SUNULMASI GEREKEN BELGELER

Aşağıdaki belgeler hibe sözleşmesi imzalanmadan önce il müdürlüğüne sunulmalıdır. Bu belgeleri sunmayan başvuru sahipleri ile hibe sözleşmesi imzalanmaz.

a) Teminat mektubu veya nakit teminatın dekontu,

b) Yatırımcının Sosyal Güvenlik Kurumuna vadesi geçmiş prim borcu ve vadesi geçmiş vergi borcu olmadığına dair belgeler,

c) Adli sicil kaydı,

ç) Yatırım yerinin ipotekli, şerhli, icralı olmadığına dair tapu müdürlüğünden veya web tapudan alınmış güncel belge,

d) Yeni tesis niteliğindeki projeler için yapı ruhsatı, kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki projeler için yapı ruhsatı veya yapı kullanma izin belgesi, kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki yatırımlar için yapı kullanma izin belgesi,

e) Kapasite artırımı, teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda, mevcut tesisin faaliyeti ile ilişkili olarak bankalarca başvuru sahibi adına daha önce kullanılan kredi nedeniyle konulan ipotek için ilgili bankadan geri ödemelerin düzenli yapıldığına dair belge,

f) Tarımsal amaçlı örgütler hariç, tüzel kişi başvurularında tüzel kişiliğe ait sermaye pay oranlarını gösteren en son yayımlanmış ticaret sicil gazetesi onaylı sureti,

g) İlgili meslek odalarına kayıtlı kişiler tarafından hazırlanan ve tasdik edilen; makine, ekipman ve malzeme alım giderlerine ait teknik şartnameyi, metraj ve keşfi, makine yerleşim

planını içeren ve bina büyüklüğü ile alınan makinelerin uyumlu ve üretim aşamalarında gerekli olduğuna dair teknik rapor,

ğ) Traktör kullanımını gerektiren makine ve ekipman alımlarında başvuru sahibinin alınacak makine ve ekipmanın kullanımını sağlayacak güçte traktörü olduğuna dair ruhsat

h) Uygulama rehberinde yer alan başvuru konusu ile ilgili taahhütnameler,

1) Satın alma belgeleri

hibe sözleşmesi ekinde verilmelidir.

8.4. HİBENİN NİHAİ TUTARI

Başvuru planında talep edilen bütçeye dayanarak değerlendirme komisyonu tarafından yapılacak değerlendirme sonucu uygun görülen destek tutarı hibe sözleşmesinde belirtilir. Hibe sözleşmesinde yer alan destek tutarı tavan niteliğinde olup nihai tutar, fiili gerçekleştirmeler ve tahakkuklar sonrasında ortaya çıkar. Bu nedenle nihai ödeme tutarı, yatırımın tamamlanması sonrasında, yatırımcı tarafından il müdürlüğüne sunulan dokümanların değerlendirilmesi ve ödeme talebinde yer alan harcamaların yerinde kontrolleri neticesinde belirlenecektir.

8.5. HİBE SÖZLEŞMELERİNDE TEMİNAT ALINMASI

a) Hibe sözleşmesi imzalanmaması durumunda teminat mektubu veya nakit teminat başvuru sahibine iade edilir.

b) Hibe sözleşmesinin mücbir sebepler kapsamında feshedilmesi halinde teminat mektubu veya hesapta bulunan miktar yatırımcıya iade edilir; hibe sözleşmesindeki taahhütlerin yatırımcının kusuru üzerine yerine getirilmediği fesih hallerinde ve/veya yatırımcının kendi isteği ile proje uygulamaktan vazgeçmesi nedeniyle projesi için fesih işlemi uygulanmış olması halinde teminat mektubu veya hesapta bulunan miktar Hazineye irat kaydedilir.

c) Teminat mektubu veya hesaba yatırılan tutar, hibe sözleşmesinde taahhüt edilen aynı katkının da tamamlanması ve proje uygulamasının sona ermesinden sonra yatırımcının talebi üzerine iade edilir.

ç) Teminat mektubu örneği uygulama rehberinde yer almaktadır.

8.6. HİBE SÖZLEŞMESİNİN FESHİ

Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra hibe sözleşmesi imzalanmasına engel oluşturacak bir durumun tespit edilmesi halinde, bu durum yatırımcıdan kaynaklanıyorsa Genel Müdürlüğün uygun görüşü kapsamında; yatırımcının kendi isteği ile projeyi uygulamaktan vazgeçtiğini il müdürlüğüne yazılı olarak bildirmesi halinde ise il müdürlüğünün uygun görüşü kapsamında hibe sözleşmesi feshedilir ve teminat Hazineye irat kaydedilir.

8.7. HİBE SÖZLEŞMESİNİN MÜCBİR SEBEPLER KAPSAMINDA FESHİ

a) Hibe sözleşmesi sonrası mücbir sebepler veya yasalarda/mevzuatta yatırımın uygulanmasını zorlaştıracak veya geciktirecek şekilde değişiklikler olması nedeniyle verilen süre uzatımları sonucu, yatırım tamamlanamamış ve herhangi bir şekilde tamamlanabilmesinin mümkün olmadığı tespit edilmiş ise; yatırımcının gerekçeleriyle birlikte projesinin mücbir sebepler kapsamında feshini talep etmesi ve il proje yürütme biriminin talebin mevzuata uyarlılığını incelemesinin ardından yatırımcının bu talebi uygunluk raporu ekinde il müdürünün onayı ile Genel Müdürlüğe gönderilir. Genel Müdürlüğün de mevzuata uyarlılığını tespit ederek uygun görmesi halinde sözleşme mücbir sebepler kapsamında feshedilir. Verilen ek süreler dahil, projeye uygun olarak yapılan hibeye esas harcamalar bir tutanakla tespit edilerek yatırımcıya ödenir. Tespit sonucu daha önce fazla ödeme yapıldığı anlaşılır ise yapılan fazla ödeme yasal faizi ile birlikte geri alınır. Sözleşmenin mücbir sebepler kapsamında feshi nedeniyle yatırımcı ya da Bakanlık yukarıda açıklanan husus dışında herhangi bir hak talebinde bulunamaz. Hibe sözleşmesi mücbir sebepler kapsamında feshedildikten sonra yatırımcının teminatı iade edilir.

b) Hibe sözleşmesi reddedilme nedenlerinden herhangi birinin varlığı veya uyumsuzluk il müdürlüğü ve/veya evrak vermekle mükellef kurumun hatasından kaynaklanıyorsa Genel Müdürlüğün uygun görüşü kapsamında hibe sözleşmesi feshedilir ve teminat iade edilir.

c) Gerçek kişi başvurularında, yatırımcının hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra vefat etmesi halinde kanuni mirasçılarının yatırımın uygulanmasına devam etmek istemediklerini il müdürlüğüne yazılı olarak bildirmeleri ya da başvuruda aranan koşulları sağlamamaları durumunda, henüz ödeme yapılmamış ise, il müdürlüğünün mevzuata uyarlılığını inceleyerek il proje yürütme birimince uygun rapor düzenlemesi ve il müdürünün raporu onaylaması koşulu ile Genel Müdürlüğün de mevzuata uyarlılığını tespit ederek uygun görmesi halinde genel usul ve esaslara göre hibe sözleşmesi feshedilir ve teminat iade edilir. Eğer ödeme yapılmış ise ödenen tutar mevzuat hükümleri çerçevesinde yatırımcının kanuni mirasçılarında tahsil edilir ve tahsilatın gerçekleşmesi halinde teminat yatırımcının kanuni mirasçılara iade edilir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

9. PROJE UYGULAMA AŞAMASI VE YATIRIMIN TAMAMLANMASI

Proje sahipleri, hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra projeyi hibe sözleşmesi hükümlerine göre il müdürlüğünün bilgisi dâhilinde süresi içerisinde uygulamaya başlarlar.

9.1. PROJE UYGULAMA DURUMUNA İLİŞKİN RAPOR DÜZENLENMESİ

Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra projenin uygulanması yatırımcıların ve il müdürlüklerinin düzenleyeceği raporlara göre yürütülür:

9.1.1. İLERLEME RAPORLARI

a) Yatırımcı tarafından hazırlanacak bu raporlar, her ödeme talebinde ödeme evrakı ile birlikte ve ayrıca dörder aylık dönemler halinde il müdürlüğüne sunulur. Bu raporlar geçen dört aylık dönem içerisinde proje uygulamalarına ilişkin gelişmeleri özetleyen bilgileri içerir.

b) Yatırımcılar, uygulamaları uygun görüş aldıkları “İş/Satın Alma Planları” uyarınca gerçekleştirmek zorundadır.

c) Yatırımın uygulama süresi içinde kalmak koşuluyla hazırlanmış olan iş planında oluşabilecek değişiklikler, yatırımcılar tarafından il proje yürütme birimlerine gerekçeleriyle birlikte ilerleme raporları ile sunulur ve alınacak uygunluk görüşü ile güncellenir. Bu değişiklikler, Tebliğ gereği, uygulamaların yatırım süresi içinde tamamlanacağı hususuna aykırı olamaz.

ç) Yatırımcıların, sundukları iş planına uygun hareket etmeme sebeplerini ve yeni iş planı revizyonlarını ilerleme raporunda sunmaları ve il proje yürütme biriminden onay almaları gerekmektedir.

9.1.2. NİHAİ RAPOR

a) Yatırımcı tarafından hazırlanan nihai raporun il müdürlüğüne son teslim tarihi Tebliğde belirtilen yatırımın son tamamlanma tarihidir. Yatırımın son tamamlanma tarihinde nihai rapor ve eklerini il müdürlüğüne sunmayan yatırımcılar için il müdürlüğü tarafından fesih işlemleri başlatılır.

b) Nihai rapor ve ekleri yatırımcı tarafından iki nüsha halinde hazırlanır ve ödeme talebi evrakı ile birlikte il müdürlüğüne sunulur. İl müdürlüğü nihai rapor ve eklerini on beş gün içerisinde inceler. Mevzuata uygun olduğu tespit edilen yatırımlar için, son sayfasına “**Nihai Rapor .../.../... tarihinde incelenmiştir.**” ibaresi yazılan rapor il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlilerince imzalandıktan sonra raporun bir nüshası yatırımcıya teslim edilir. Bir nüshası ise il müdürlüğünde muhafaza edilir. Ödeme için hazırlanan hak ediş Genel Müdürlüğe gönderilir. Nihai rapor ve ekindeki belgelerin eksik olması durumunda il müdürlüğü Genel Müdürlükten ödeme talebinde bulunmaz.

c) Uygun olmadığı tespit edilen nihai rapor ve ekleri için ise eksikliklerin yatırımın son tamamlanma tarihini aşmayacak şekilde giderilmesi hususunda yatırımcıya bilgi verilir. İl proje

yürütme biriminin nihai raporu 15 gün içerisinde inceleyeceği yatırımcılar tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

ç) ÇED raporu veya muafiyet belgesi, çevre izin lisansı veya çevre izin belgesi ve elektrik enerjisi üretilecekse elektrik sistem kullanım anlaşması nihai rapor aşamasında sunulmalıdır. Kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda ÇED raporu veya muafiyet belgesi yeni kapasiteye uygun olmalıdır.

9.2. YATIRIMIN TAMAMLANMASI

a) Yatırıma ait fiziki gerçekleşmenin tamamlanması, nihai rapor ve eklerinin idareye sunulması, idarece de kabul edilmesi ve ödemenin yatırımcının hesabına yatırılmış olması halinde yatırım tamamlanmış sayılır.

b) 2024 yılı Aralık ayı itibarı ile bütçeyi kullanma zorunluluğu bulunduğundan, projenin son tamamlanma tarihinde tamamlanmış olması gerekmektedir. Ancak, mücbir sebepler veya yasalarda/mevzuatta yatırımın uygulanmasını zorlaştıracak veya geciktirecek değişimler olmasından dolayı tamamlanamayan projeler için yatırımcı, gerekçeleri ile birlikte başvuru yapabilir. İl proje yürütme birimince düzenlenen uygunluk raporu ile projenin tamamlanma süresinin uzatılma talebi Genel Müdürlüğe iletilir. Genel Müdürlüğün de uygun görmesi halinde yatırımcıya yatırımı tamamlaması için kaybedilen süre kadar ek süre verilir.

ONUNCU BÖLÜM

10. PROJEDE YAPILACAK DEĞİŞİKLİKLER

a) Telefon numarası, faks numarası, e-posta adresi, yasal ikametgâh veya kayıtlı ofis adresi, vergi dairesi, vergi mükellefi kategorisi, tüzel kişiliklerde temsil ve ilzama yetkili kişi, yatırımcının unvanı ya da ticaret sicil numarası değişiklikleri, değişikliği takiben 10 (on) iş günü içerisinde il müdürlüğüne bildirilmelidir. Değişikliğin bildirilmemesi halinde ortaya çıkabilecek sorunlardan tamamen yatırımcı sorumludur.

b) Tedarikçi/yüklenici değişikliği yapılması halinde yatırımcının yeni tedarikçiden/yükleniciden yapacağı makine ve ekipman alımları ile inşaat işleri teknik şartnameye/keşif özetine uygun olmalıdır. Aksi taktirde il müdürlüğü, gerektiğinde Genel Müdürlük projeyi reddetme, ödemeyi yapmama veya ödeme yapılmış ise ödenen miktarı 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51 inci maddesi hükümlerine göre gecikme zammı ile birlikte yatırımcıdan geri alma hakkına sahiptir.

10.1. HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANMADAN ÖNCE YAPILABİLECEK DEĞİŞİKLİKLER

a) Mücbir sebepler hariç, proje uygulamasına ilişkin olarak projede ve/veya bütçede yapılacak revizyonlar; inşaat alanında küçülmeye ve projede kapasite azalışına, alınması planlanan ve başvuruda sunulan makine yerleşim planında gösterilen makine, ekipman ve/veya malzemelerin miktarında ve/veya kapasitesinde azalmaya neden olamayacağı gibi, projenin amacıyla, niteliğinde ve niceliğinde de bir değişikliğe neden olamaz. Ancak sadece güneş enerji sistemi ile enerji üretimi içeren projelerde; projenin amacı ve niteliğinde herhangi bir değişiklik ile kapasitesinde (üretilen güç) azalma olmaması şartıyla panel ve panele bağlı makine ve ekipman sayısı azaltılabilir.

b) Hibe sözleşmesi öncesi başvuruya esas projede yapılacak değişikliklerin onaylanması il müdürlüğünün yetkisindedir. Yapılan değişiklik Genel Müdürlüğe bildirilir.

c) Hibe sözleşmesi imzalanmadan önce; başvuru sahibi yatırım yerinin değiştirilmesi talebinde de bulunabilir.

ç) Yapılması talep edilen değişikliğin hibeye esas proje tutarında artışa neden olması halinde; hibe desteği talep edilen tutarın üzerindeki kısmın tamamının başvuru sahibi tarafından aynı katkı olarak karşılanması koşuluyla değişiklik yapılması kabul edilebilir.

10.2.HİBE SÖZLEŞMESİ İMZALANDIKTAN SONRA YAPILABİLECEK DEĞİŞİKLİKLER

a) Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra, mücbir sebepler söz konusu olur ise Genel Müdürlüğün uygun görüşü doğrultusunda hibe sözleşmesi uygulamanın herhangi bir safhasında değişikliğe uğrayabilir ve/veya proje uygulamasının tamamı veya bir kısmı askıya alınabilir; bu durumlarda yapılmak istenen değişiklik; projenin konusunda, amacında ve niteliğinde bir değişikliğe neden olamayacağı gibi değerlendirme kriterleri yönünden de herhangi bir puan azalmasına neden olamaz.

b) Mücbir sebepler olması halinde yatırım yeri değişikliği ve/veya kapasitede azalmaya yol açacak bir değişikliğin söz konusu olması halinde; yatırımcı bu talebini gerekçeleriyle birlikte il müdürlüğüne iletir.

c) Yatırımcı, hibe sözleşmesi Genel Hükümleri ile ilgili olarak herhangi bir değişiklik talebi sunamaz. Ancak il müdürlüğü, gerektiğinde sözleşmenin Genel Hükümleri ile ilgili olarak yatırımcının değişiklik yapmasını isteyebilir.

ç) Yatırımcı hibe sözleşmesinde değişiklik yapılması için yazılı olarak il müdürlüğüne başvurur. İl proje yürütme biriminin yatırımcının değişiklik talebini uygun görmesi halinde uygunluk, görüş raporu ekinde il müdürlüğü tarafından Genel Müdürlüğe iletir. Genel Müdürlük, değerlendirme sonrası kesin kararını il müdürlüğüne bildirir.

d) Proje uygulamasına ilişkin değişiklikler hibe sözleşmesine yapılacak yazılı bir ekle belirtilir. Hibe sözleşmesi değişim isteğinin kabul edilebilmesi için gerekçelerin detaylı olarak açıklanması ve belgelerle desteklenmesi gerekir.

e) Yatırımcı, sözleşmede değişiklik yapmak için, uygulama rehberinde örneği yer alan ve talebin türünü ve nedenini içeren Değişiklik Talep Formunu (DTF) il müdürlüğüne sunar. İl müdürlüğü değişiklik talebini değerlendirmek amacıyla yatırımcıdan ilave bilgi, belge ve gerekçe talep edebilir.

f) Yatırımcı, onaylanan ve kendisine bildirilen değişiklikleri uygulayabilir. Onaylanan tüm değişiklikler için bir zeyilname düzenlenir. Zeyilname her iki tarafça imzalanır ve taraflar işlemleri bu zeyilnameye göre gerçekleştirir.

g) Değişiklik talepleri yeni durum uygulanmasından önce il müdürlüğüne bildirilmeli ve Genel Müdürlüğün uygunluk görüşünden sonra uygulanmalıdır. Eğer yeni durum Genel Müdürlük tarafından onaylanmadan önce uygulanır ise bu durum sözleşmenin ihlali olarak değerlendirilir ve il müdürlüğünün değerlendirmesi sonucu ilgili harcamalar destek kapsamı dışında tutulur veya hibe sözleşmesi feshedilir.

ğ) Yapılacak değişikliklerin yatırımın amacında değişikliğe neden olduğu belirlenirse bu durum sözleşmenin feshine yol açar.

h) İl müdürlüğü, sözleşme değişikliği talebinin değerlendirilmesi sonunda, uygun harcama tutarını azaltma hakkına sahiptir.

ı) Hibe sözleşmeleri devredilemez. Ancak gerçek kişi başvurularında başvuru sahibinin, hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra vefat etmesi halinde, yasal mirasçıları talep ederlerse başvuruda aranan koşulları sağlamaları şartıyla hibe sözleşmesi tadil edilerek uygulamalara devam edilir. Vefat eden yatırımcının birden fazla yasal mirasçısı olması durumunda hibe sözleşmesinin tadil edileceği mirasçının diğer mirasçılardan alacağı “yatırımı devam ettirmesine rızaları olduğunu gösterir noter onaylı muvafakatname”yi sunması gerekmektedir.

i) Mücbir sebepler hariç, proje uygulamasına ilişkin olarak projede ve/veya bütçede yapılacak revizyonlar; inşaat alanında küçülmeye ve projede kapasite azalışına, alınması planlanan ve başvuruda sunulan makine yerleşim planında gösterilen makine, ekipman ve/veya malzemelerin miktarında ve/veya kapasitesinde azalmaya neden olamayacağı gibi, projenin amacında, niteliğinde ve niceliğinde de bir değişikliğe neden olamaz. Ancak sadece güneş enerji sistemi ile enerji üretimi içeren projelerde; projenin amacı ve niteliğinde herhangi bir

değişiklik ile kapasitesinde (üretilen güç) azalma olmaması şartıyla panel ve panele bağlı makine ve ekipman sayısı azaltılabilir.

j) İnşai faaliyet içermeyen yalnızca makine ve ekipman alımı gerçekleştirilmiş yatırımlar için, yatırımcının var olan yatırımın kapasitesinde artış sağlamak amacı ile yine kırsal alanda olmak ve hibe desteği verilen makine ve ekipmanların tümünün yeni kurulacak tesise taşınması şartıyla aynı il içerisinde, aynı konuda faaliyet gösterecek farklı bir tesis kurması halinde izleme süresi içerisinde yer değişikliğine izin verilir. Yapılacak değişiklik, projenin konusunda ve amacında değişikliğe neden olamayacağı gibi değerlendirme kriterleri açısından da herhangi bir puan azalmasına neden olamaz. Yer değişimi yapılacak tesis üzerine temlik hakkının yasaklanması veya ödenen hibe miktarı kadar izleme süresinin sonuna kadar geçerli banka teminat mektubunun verilmesi halinde hibe sözleşmesi yenilenir ve kalan izleme süreci yeni tesis üzerinden devam eder.

k) Güneş enerji sistemi ile enerji üretimi içeren projelerde panel ile panele bağlı makine ve ekipmanlarda yapılacak değişiklikler hariç hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra gider kalemlerinde değişiklik yapılmak istenmesi halinde bu kalemler hibeye esas proje tutarından düşürülerek aynı katkı ile karşılanır. Gider kalemlerinde yapılacak değişiklik il proje yürütme biriminin düzenlediği uygunluk raporu sonrasında Genel Müdürlüğün onay vermesi halinde yapılır.

10.3.İL MÜDÜRLÜĞÜ ONAYINA TABİ DEĞİŞİKLİKLER

Hibe sözleşmesi öncesi veya sonrası yapılacak aşağıda yer alan değişiklikler için il proje yürütme biriminin uygunluk raporu ile il müdürlüğü onayı gerekmektedir.

- a) Tedarikçi/yüklenici değişikliği
- b) Makine ve ekipman yerleşim planı değişikliği

10.4.BÜTÇE İÇİ DEĞİŞİKLİKLER

a) Yatırımcı bütçe değişikliği talebini gerekçeleri ile birlikte il müdürlüğüne bildirir.

b) Hibeye esas proje tutarında bir artışa yol açmamak ve projenin temel amacını etkilememek, iş büyüklüğünde, kapasitede bir azalmaya, proje konusunda ve amacında değişikliğe yol açmamak şartıyla projede bir defa bütçe içi değişiklik yapılabilir.

c) Hibe sözleşmesi imzalanmadan önce il müdürlüğünün onayı doğrultusunda hibeye esas proje tutarı içerisindeki makine, ekipman, malzeme alımlarına ve inşaat işlerine ait bütçe kalemleri arasında, aktarım yapılacak yani azaltılacak bütçe kalemi tutarının en fazla %20'si oranında değişiklik gerçekleştirilebilir. Bu oranı aşan tutar yatırımcı tarafından aynı katkı ile karşılanır.

ç) Uygun görülen bütçe revizyonları takip eden ilk ödeme talebi ile birlikte il müdürlüğü tarafından proje toplam bütçesi tablosuna işlenir ve Genel Müdürlüğe bildirilir.

d) Bütçe içi değişiklikler; makine, ekipman ve malzeme alımları ile inşaat işleri bütçe kısıtlarına aykırı olamaz.

e) Bütçe içi değişiklikler aynı katkı ile yapılması planlanmış işleri kapsamaz.

10.5.SERMAYE PAY ORANI VE İSİM DEĞİŞİKLİĞİ

a) Tüzel kişi ortaklarının sermaye pay oranı değişiklik talebi, bu hususu destekleyici belgelerle birlikte il müdürlüğüne iletilir. Bu talep sorumlulukların aynı şekilde devam etmesi koşulu ile il müdürlüğünün uygun görüşü kapsamında Genel Müdürlükçe değerlendirilir. Tüzel kişi ortaklarının sermaye pay oranı yatırımın izleme süresi sonuna kadar toplamda %51'in altında olamaz.

b) Tüzel kişiliğin unvan değişikliği yapması halinde ise değişikliği takip eden 5 (beş) iş günü içerisinde önceki ve sonraki ticaret sicil gazetesi, önceki ve sonraki yönetim kurulu kararı vb. belgeler il müdürlüğüne sunulur. İl müdürlüğü bu belgeleri on gün içinde Genel Müdürlüğe iletir.

c) Yukarıdaki değişikliklerden herhangi biri gerçekleşmiş ise yatırımcı ile yeni durumun belirtildiği ek hibe sözleşmesi imzalanır. Ayrıca uygulama rehberinde yer alan taahhütname de yeni duruma göre tekrar doldurularak il müdürlüğüne sunulur.

10.6.DEĞİŞİKLİK PROSEDÜRÜ

a) Yatırımcı, uygulama rehberinde örneği yer alan Değişiklik Talep Formunu (DTF) hazırlayarak ilgili il müdürlüğüne sunar/gönderir. Yatırımcı, bu formdaki tablodan değişiklik türünü seçer, hibe sözleşmesi veya eklerindeki mevcut durumu, talep ettiği değişikliği ve gerekçesini detaylı olarak belirtir.

b) **Değişiklik talebinin il müdürlüğü tarafından kabul edilmesi ve Genel Müdürlük tarafından onaylanması durumunda:** Değişiklikler için bir zeyilname düzenlenir. Zeyilname, 2 (iki) nüsha halinde hazırlanır. Tarafların imzası tamamlandıktan sonra bir nüshası yatırımcıya verilir, diğer nüshası orijinal sözleşmeye eklenir.

c) **Değişiklik talebinin kabul edilmemesi durumunda:** Karar, gerekçesiyle beraber resmi yazı ile yatırımcıya bildirilir. Bu durumda değişikliğe konu kısım yatırımcı tarafından mevcut sözleşmedeki şekliyle uygulanmalıdır.

10.6.1. İnşaat İşleri Pozlarındaki Değişikliklerle İlgili Talepler

a) Hibe sözleşmesi öncesi veya sonrası inşaat işi pozları değiştirilmek istendiğinde, yatırımcı Poz Değişikliği Talep Formunu (PDTF) doldurarak il müdürlüğüne sunar/gönderir.

b) Yeni pozlar için öncelikle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı poz listesinde yer alan fiyatlar kullanılmalıdır. Bu listede yer almayan poz ve birim fiyatlar için gerekçe belirtilerek diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından belirlenen pozlardan seçim yapılması zorunlu olup bunun dışındaki pozlarla yapılan zeyilname talepleri kabul edilmeyecektir.

c) İl müdürlüğü talebi 5 (beş) iş günü içerisinde değerlendirir ve Poz Değişikliği Karar Bildirim Formu ile cevaplar.

ç) Onay verilmiş tüm poz değişiklikleri için bir zeyilname düzenlenir.

d) Değiştirilecek pozların sayısı, başvuruda sunulan pozların sayısının %30'undan fazla olamaz. Zeyilname işin başlamasından önce taraflarca imzalanmış olmalıdır. Zeyilname iki tarafça da imzalanmadığı sürece, onay verilmiş poz değişiklikleri geçerli olmaz ve ödeme işlemlerinde dikkate alınmaz.

e) Yatırımcı talebi haricinde, gerek görülürse il müdürlüğü de sözleşme öncesi mevcut inşaat işleri pozlarında veya hibe sözleşmesinde değişiklik talep edebilir. Sözleşmenin hazırlığı sırasında il müdürlüğü tarafından yapılan maddi hatalara ya da mevzuattaki herhangi bir değişiklikten kaynaklanan düzeltmelere yönelik zeyilnameler Genel Müdürlük onayı alınarak düzenlenebilir. Zeyilname 2 (iki) nüsha halinde hazırlanır. Yatırımcı değişiklikler ile ilgili olarak bilgilendirilir ve zeyilname imzalamak üzere davet edilir. Tarafların imzası tamamlandıktan sonra zeyilnamenin bir nüshası yatırımcıya verilir, diğer nüshası orijinal sözleşmeye eklenir.

10.7. DEĞİŞİKLİK SÜRECİNDE TEKLİF ALMA KURALLARI

a) İnşaat işleri için belirlenmiş yüklenicinin sözleşme sonrasında bu uygulama esaslarında açıklanan nedenlerle değiştirilmesinin talep edilmesi durumunda; öncelikle teklif geçerlilik süresi dolmamış ise mevcut yüklenicinin feragat etmesi gerekir. Öte yandan, makine ve ekipman alım sözleşmesi imzalanmış ise sözleşmenin fesih nedenine dair geçerli belge sunulmalıdır. Sonrasında yeni bir yükleniciden proje başvurusunda kullanılan keşif özetine göre güncel tarihli yeni bir teklif alınmalıdır. Yatırımcı, Bakanlığın uygun görüşü doğrultusunda, mücbir sebepler kapsamında keşif özetinde değişiklik yapabilir. Yeni teklif, zeyilname talebiyle beraber sunulmalıdır. İnşaat işlerinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yeni tekliflerin alınma tarihinde geçerli olan pozları kullanılmalıdır. Bütçede artış olması halinde yatırımcı aynı katkı kapsamında bütçesini yeniden oluşturacaktır.

b) Makine ve ekipman harcamaları için seçilen tedarikçinin/yüklenicinin hibe sözleşmesi sonrasında bu uygulama esaslarında açıklanan nedenlerle değiştirilmesinin talep edilmesi durumunda öncelikle teklif geçerlilik süresi dolmamış ise mevcut tedarikçinin/yüklenicinin feragat etmesi gerekir. Öte yandan, makine ve ekipman alım sözleşmesi imzalanmış ise sözleşmenin fesih nedenine dair geçerli belge sunulmalıdır. Değişiklik için yeni alınacak geçerli teklif il müdürlüğüne sunularak Genel Müdürlüğün uygun görüşü istenmelidir.

c) Makine ve ekipman alımları için seçilen tedarikçinin/yüklenicinin sözleşme sonrasında bir veya birkaç harcama kalemini mevcut teknik şartnameye göre temin edememesi durumunda; satın alma yenilenerek proje başvurusunda kullanılan teknik şartnameye göre güncel tarihli yeni teklif alınmalıdır.

ç) İl müdürlüğü sözleşme sonrasında yapılmak istenen değişikliği teknik açıdan ve referans fiyatlara uygunluk bakımından değerlendirecektir.

d) İl müdürlüğü tarafından yapılacak araştırma neticesinde referans fiyatların çok üzerinde harcama kalemleri tespit edildiği takdirde, il müdürlüğü bu kalemlerin tutarlarında azaltma yapma veya bu kalemleri uygun harcama kapsamında kabul etmeme veya değişiklik talebini reddetme hakkına sahiptir.

e) Her bir kalem için sözleşmeye göre tutar düşüşleri zeyilnameye yansıtılacak, tutar yükselişleri ise yansıtılmayacaktır. Yeni kalemlerin tutarlarının yüksek olması durumunda aradaki farklar yüklenici tarafından aynı katkı ile bütçelendirilerek karşılanacaktır.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

11. ÖDEMELER

11.1. ÖDEME ÖNCESİ YERİNDE KONTROLLER

a) Ödeme öncesi yerinde kontroller, yatırımcının hibe sözleşmesinde yer alan yükümlülüklerinin ve ödeme talebinde yer alan yatırım ve harcamaların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini kontrol etmek için il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlileri tarafından yapılır.

b) Genel Müdürlük/il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlileri, ödeme öncesi yerinde kontrolleri, hibe sözleşmesinin imzalandığı tarihten ödemelerin yapıldığı tarihe kadar gerekli gördüğü her aşamada bildirimli veya bildirimsiz olarak gerçekleştirebilir.

c) Yatırımcı gerçek kişi ise kendisi veya vekili, tüzel kişi ise tüzel kişilik yetkilisi yerinde kontrol esnasında yatırımın uygulama adresinde bulunmalıdır.

ç) Yatırımcı, harcama kalemlerine ait bilgi, belge ve muhasebe kayıtlarını düzenli olarak tutmak, uygunluk kriterleri için destekleyici belgeleri bulundurmak ve yerinde kontrol sırasında istenmesi halinde il proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlilerine göstermek zorundadır.

d) Yatırımcı, hibe sözleşmesi kapsamında yer alan yapım işlerini sözleşmenin eki olan projeye ait ölçülere ve teknik özelliklere uygun olarak gerçekleştirmek zorundadır. İl proje yürütme biriminde görevli proje kontrol görevlileri tüm yapım işlerinin ölçülerini, miktarlarını, teknik özelliklerini sözleşme ve ekleri ile yatırımcının ödeme talebinde sunmuş olduğu bilgilere göre kontrol eder. Herhangi bir uyumsuzluğun tespit edilmesi eksiklik olarak değerlendirilir.

e) Hibe sözleşmesi ve eklerinde uygun harcama kapsamında olan ve olmayan makine ve ekipmanların marka, model, teknik özellik, menşe ülke, fabrika seri numarası vb. bilgileri ödeme talebinde sunulan belgelerle uyumlu olmalı, bu makine ve ekipmanlar sözleşmenin ekinde bulunan makine yerleşim planına göre yerleştirilmiş olmalı, çalışabilir durumda olmalı ve projede belirtilen amaca uygun olarak kullanılmalıdır. İl proje yürütme biriminde görevli

proje kontrol görevlileri bu kontroller sırasında herhangi bir uyumsuzluk tespit etmeleri halinde eksiklik olarak değerlendireceklerdir.

f) Eksiklik tespit edilmesi ve tespit edilen eksikliğin hibeye esas proje tutarının %5'ini aşmaması durumunda il müdürlüğü kesintili ödeme yapma kararı alabilir. Tespit edilen eksiklik kalemlerinin tamamı aynı katkıya aktarılır. Bu durumda il proje yürütme birimi tespit tutanağı düzenler. İl müdürünün onayladığı il proje yürütme raporu Genel Müdürlüğe bildirilir. Tespit edilen eksikliğin hibeye esas proje tutarının %5'ini aşması durumunda ise hibe sözleşmesi feshedilir.

g) Hibe sözleşmesi ve ekleri kapsamında alınacak makine ve ekipmanlar ikinci el ve kullanılmış olmamalıdır.

ğ) Yatırımcı, projesini tamamladığı tarih itibarı ile izleme süresi sonuna kadar mücbir sebepler hariç hiçbir koşulda yatırımını sözleşmede belirtilen amaç dışında kullanamaz ve il müdürlüğünün uygunluk görüşünü almadan yatırımında tadilat yapamaz.

h) Gerçek usulde vergiye tabi olmayan gerçek kişilerden demirbaş kaydı istenmez.

ı) Yatırımcı proje uygulaması sonunda Bakanlığın katkısına atıfta bulunacağı, nitelikleri uygulama rehberinde belirtilen levhayı ödeme talebi öncesinde yatırım uygulama sahasının en görünür kısmına yerleştirmiş olmalı ve uygulama sonrası izleme döneminin sonuna kadar yerinde bulundurulmalıdır.

11.2. ÖDEMELER

a) Ödeme taleplerine ilişkin dokümanların formatı ve içeriği uygulama rehberinde yer almaktadır.

b) İl müdürlüğüne teslim edilen nihai rapor ile ödeme belgeleri; on beş gün içerisinde ilgili mevzuat, hibe sözleşmesi ve proje amaçlarına uygunluğu açısından kontrol edilir ve tespit tutanakları düzenlenir.

c) Tespit tutanakları il proje yürütme birimi tarafından iş bitimi sonunda yerinde yapılan tespitler sonucu tutulur. İl proje yürütme birimi tarafından ara ödemelerde de tutanak düzenlenir.

ç) İl proje yürütme birimi tarafından yatırımcı ile yüklenici/tedarikçi arasında düzenlenen teslim tutanakları kontrol edilir.

d) Yatırımcının ara ödeme talebi Tebliğde belirtilen proje son tamamlama tarihinden 2 (iki) ay önceki bir tarihte olmalıdır. Sonraki tarihlerde yapılacak talepler il müdürlüğü tarafından dikkate alınmaz.

e) Yatırımcı ödeme aşamasında; 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak düzenlenmiş noter tasdikli serbest meslek makbuzu veya fatura ile yükleniciye/tedarikçiye ödemesi gereken meblağın ödendiğine dair banka dekontu, süt sağım üniteleri için ilgili güncel mevzuat kapsamında alınmış deney raporu ve makine, ekipman, malzeme alımları ve inşaat işlerine dair belgeleri il müdürlüğüne verir.

f) Yatırımcılar ödeme talebine ilişkin il müdürlüğüne verecekleri dilekçenin ekinde bulunan belgeleri, eksiksiz ve doğru olarak 2 (iki) nüsha halinde düzenleyeceklerdir. Yatırımcı katkı payına istinaden ödenen miktarı gösteren banka dekontları il müdürlüğü tarafından ilgili bankadan teyit edilecektir. İl müdürlüğü tarafından muhafaza edilecek olan bu belgeler Genel Müdürlük tarafından gerektiğinde incelenmek üzere istenebilecektir.

g) Nihai rapor ekinde sunulacak banka dekontunun tarihi, yatırımcıya verilecek ek süre (ruhsat ve izinler için verilen ek süre hariç) içerisinde de olabilir.

ğ) Tebliğ kapsamında, yatırımcılardan her bir ödeme talebinde ve teminat iadesinde Sosyal Güvenlik Kurumundan alınacak vadesi geçmiş prim borcu ve vadesi geçmiş vergi borcu olmadığına dair belgenin ibraz edilmesi gereklidir.

h) Borcu bulunan yatırımcılar borçlarını ödedikten sonra SGK'dan alacakları borcu bulunmadığını gösterir belgeyi getirdiklerinde il müdürlüğünce hak ediş ödemesine ait bilgilerin Genel Müdürlüğün veri tabanındaki elektronik ödeme tablosuna girişi yapılacaktır.

ı) Ödeme belgeleri onaylandıktan sonra bu belgelere ait bilgilerin veri tabanına girişi yapılır ve hak ediş bilgilerini içeren veri tabanı çıktısı onaylanarak üst yazı ekinde Genel Müdürlüğe gönderilir.

i) İl müdürlüklerince gönderilen hak edişlerden uygun bulunanların yer aldığı ödemeye esas liste Genel Müdürlükçe hazırlanıp ödemesi yapılmak üzere Bakanlık Merkez Saymanlık Müdürlüğüne gönderilir ve ödeme tutarı T.C. Ziraat Bankası aracılığı ile yatırımcının hesabına aktarılır.

j) Yatırımcıya yapılan ilk ödemeler geçici hesaplarda tutulur. İlk ödemenin yapılabilmesi için T.C. Ziraat Bankası tarafından yatırımcıdan gerekli görülen belgelerin (kimlik belgesi, vergi levhası vb.) ibrazı istenir. Yatırımcıya daha sonra yapılacak ödemeler ise kendisine ait T.C. Ziraat Bankasında mevcut veya yeni açılacak hesabına otomatik olarak aktarılır.

k) 30/6/2007 tarihli ve 26568 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tahsilat Genel Tebliği (Seri:A Sıra No:1) ile yatırımcılardan istenecek vadesi geçmiş borç olarak değerlendirilen amme alacaklarından mükellefiyet kaydı bulunmayanlar herhangi bir vergi dairesinden söz konusu vergilerden mükellefiyet kayıtlarının olmadığına ilişkin belgeyi almaları halinde vadesi geçmiş borç durumunu gösterir belge aranmaksızın gerekli ödeme/işlem yapılacaktır.

l) İl müdürlüğü tarafından düzenlenip Genel Müdürlüğe gönderilecek olan ödeme evrakları: Genel Müdürlüğün veri tabanında girişi yapılan hak ediş bilgilerinin yer aldığı elektronik ödeme tablosuna ait 2 (iki) adet veri tabanı çıktısı ve "Ödemeye Esas İcmal Listesi"; il proje yürütme birimi personeli ile il müdür yardımcısı veya il müdürü tarafından imzalandıktan sonra mühürlenerek 1 (bir) adedi üst yazı ekinde Genel Müdürlüğe gönderilir.

m) İl müdürlüklerince veri tabanındaki elektronik ödeme tablosuna girişi yapılan ve onaylı veri tabanı çıktıları Genel Müdürlüğe ulaşan illere ait "Ödemeye Esas İcmal Listesi"nde adı geçen yatırımcıların hak edişleri, gerçek kişilerin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, tüzel kişilerin ise vergi numaraları esas alınarak Merkez Saymanlık Müdürlüğüne gönderilir. "Ödemeye Esas İcmal Listesi" aynı zamanda Tarımsal Desteklemeler ve Finans Daire Başkanlığına da gönderilir. Ödemeler, gerekli işlemler tamamlandıktan sonra bütçe imkanları doğrultusunda Genel Müdürlük tarafından T.C. Ziraat Bankası kanalıyla yapılır.

n) Hibe desteği kapsamında yapılacak ödemelerin zamanının Bakanlık bütçe imkânları ile ilişkili olması nedeniyle Genel Müdürlüğe iletilen ödeme taleplerinde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından o yılın bütçe tahsisatlarının serbest bırakılmasına yönelik talimat yayınlanana kadar hiçbir ödeme talebi işleme konulamamaktadır. Yatırımcılar tarafından bu husus planlamaları açısından dikkate alınmalıdır.

o) İl müdürlüğü ödeme belgelerini kontrol eder. Ödemelerin Tebliğ ve uygulama rehberine uygun yapılmasından il müdürlükleri sorumludur.

ö) Yatırımcılar tarafından gerçekleştirilen satın alma işlemlerine yönelik olarak il müdürlüğünün uygun görüşü sonrası yatırımcılar ile yükleniciler/tedarikçiler arasında imzalanmış uygulama sözleşmesinin bir nüshasının il müdürlüğüne sunulmaması halinde o satın almaya ait hibe ödemesi yapılmaz.

p) Ulusal şebekeye bağlanmak üzere elektrik üretimine yönelik yenilenebilir enerji üretim tesislerini içeren yatırımlarda enerji üretimi ile ilgili olarak hibe sözleşmesi ekinde çağrı mektubunun, nihai ödemede de sistem kullanım anlaşmasının İl Müdürlüğüne sunulması halinde ödeme yapılır.

r) Hibeye esas ara ödeme talebi için kesilen fatura tutarı 1.000.000 TL'nin altında olamaz.

s) Yatırımcıların proje kapsamındaki ödemelerini yüklenicilere/tedarikçilere devlet bankaları şubelerinde açacakları hesaplardan havale veya EFT ile yapmaları zorunlu olup proje uygulama sürecinde yatırımcılardan proje faaliyetleri için masraf tahsil edilmez.

ş) Yatırımcı son ödemede KDV dâhil fatura tutarının tamamını veya ara ödemede KDV'nin tamamı ile KDV'siz tutarın %50'sini yüklenicinin/tedarikçinin banka hesabına yatırdıktan sonra ekinde dekontunun da yer aldığı ödeme talebini il müdürlüğüne sunar.

t) Ara ödemede yatırımcı KDV'nin tamamı ile KDV'siz tutarın %50'sini yüklenicinin/tedarikçinin banka hesabına yatırmış ise faturanın kalan kısmını hibe ödemesini aldıktan sonra yüklenicinin/tedarikçinin banka hesabına yatırır. Bu kısım ile ilgili dekontu ise bir sonraki ödeme talebi ekinde il müdürlüğüne ibraz eder.

u) Ödeme yapılan makine ve ekipman alımı faturaları (e-fatura, e-arşiv fatura, e-serbest meslek makbuzu) üzerinde "Bu fatura için KKYDP kapsamında hibe desteği verilmiştir. Faturada belirtilen makineler, yatırımcıya nihai ödemenin yapıldığı tarihten itibaren 5 (beş) yıl süreyle satılamaz ve devredilemez." ibaresi bulunacaktır.

ü) **Yatırımcılar tarafından düzenlenecek ödeme evrakları**

a. Ödeme belgeleri (Fatura, serbest meslek makbuzu)

b. Yatırımcı katkı payı bedelinin ödendiğine dair belge (Banka dekontu)

c. Uygulama sözleşmeleri listesi

ç. Ödeme icmal tablosu

d. Hak ediş raporu ve eki destekleyici dokümanlar (Kapak, rapor ve metrajdan oluşmalıdır. Metraj sadece inşaat işleri için hazırlanıp yüklenici, yatırımcı ve il müdürlüğü tarafından imzalanmalıdır.)

e. Deney raporu (Süt sağım üniteleri için)

Süt sağım üniteleri için yatırımcının deney raporunu en geç nihai rapor ekinde sunması gerekmektedir. Yatırımın tamamlanmasını takiben Bakanlığın yetkilendirdiği ilgili kuruluşlardan biri tarafından mahallinde test yapılacak ve akabinde deney raporu düzenlenecektir. Bu işlem sırasında tedarikçi ve yatırımcının mutlaka hazır bulunmaları gerekmektedir. Düzenlenecek deney raporunun aslı il müdürlüğünde muhafaza edilecektir. Bu organizasyonun gerçekleştirilmesinden yüklenici/tedarikçi firma sorumludur.

f. İşletme tescil belgesi (Büyükbaş/küçükbaş/kanatlı hayvancılık sabit yatırımları için)

g. Tutanaklar:

- ✓ İnşaat Tespit Tutanağı
- ✓ Makine ve Ekipman Tespit Tutanağı
- ✓ İnşaat Teslim Tutanağı
- ✓ Makine ve Ekipman Teslim Tutanağı
- ✓ Hayvan Varlığı Tespit Tutanağı

v) Yatırımcı, il proje yürütme biriminin yapmış olduğu iş ve işlemlere, ödemeler ile yerinde kontrol bulguları ve sonuçlarına itiraz edebilir. İtiraza konu olacak doküman eline ulaştıktan sonra 10 (on) gün içinde itiraz edebilir. İtirazlar, iadeli taahhütlü posta ile veya elden yatırımcının hibe sözleşmesi imzaladığı il müdürlüğüne gönderilmeli ve 10 uncu (onuncu) günün sonuna kadar postaya verilmiş olmalıdır. İl müdürlüğü değerlendirmesini yaparak sonucu yatırımcıya 15 (on beş) iş günü içinde yazılı olarak bildirir.

ON İKİNCİ BÖLÜM

12. DENETİM VE İZLEME

12.1. PROJE UYGULAMALARININ DENETİMİ VE İZLENMESİ

a) Program kapsamında yapılan tüm işlemler Bakanlık tarafından denetlenir. Bu denetimler sırasında yapılan işlemlere ait talep edilen tüm bilgi ve belgeler il müdürlüğüne Genel Müdürlüğe sunulur.

b) Proje uygulamalarının kontrolü, izlenmesi ve denetimi ihtiyaç duyulduğunda Genel Müdürlükçe de yapılır.